

על פי התורה אשר ירוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ
מראי
מקומות
עומקא דדינא

הלכות שטרות א

CONTRACTS 101

על פי התורה אשר ירוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות עומקא דדינא

Compiled by the Bais HaVaad Halacha Center.

Project Editor: Rav Baruch Fried, Dayan at Bais HaVaad

For additional copies of this Kuntras, to sign up for Yorucha, or to obtain the Yorucha supplements (see back of booklet):

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

105 RIVER AVENUE, SUITE #301
LAKEWOOD, NJ 08701

1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412

WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA

YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG

BAIS HAVAAD DIVISIONS

Business
Halacha
Services

Bais Din
& Dispute
Resolution

Zichron
Gershon Kollel
for Dayanus

Medical
Halacha
Center

Kehilla &
Bais Din Primacy
Initiative

Halachic Awareness
& Education

תוכן העינים

הלכות שטרות - חלק א'

- 10 ..... סוגי שטרות וטענת פרעתי.
- 17 ..... קיום עידי השטר.
- 18 ..... דין נאמנות בשטר.
- 23 ..... אופני כתיבת שטר.

הלכות שטרות - חלק ב'

- 28 ..... הלכות תנאי.
- 31 ..... גדר אסמכתא.
- 37 ..... קנין בבית דין חשוב.
- 39 ..... במקום שאין ב"ד חשוב.

הלכות שטרות - חלק ג'

- 44 ..... קנין אודיתא.
- 47 ..... הלכות מודעה.
- 52 ..... ביטול מודעה.
- 56 ..... קבלת דעת יחיד.
- 59 ..... דוגמא לסעיף הסכם.

הלכות שטרות - חלק ד'

- 62 ..... קנין דברים.
- 63 ..... שכר קבלת אימון (training).
- 64 ..... אי-תחרות של החתם סופר.
- 69 ..... שיווי אי-תחרות.
- 72 ..... דין מערופיא ושאר זכויות המשכיר.

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"l
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY

ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל
ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד
ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

**ARYEH WEISS
& FAMILY**

THE KUTOFF FAMILY
לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל, ברכה
לאה בת אריה לייב ע"ה

**MR. HOWARD
ZUCKERMAN Z"l**

ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

**BARRY LEBOVITS
& FAMILY**

CONTRACTS

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in the coming four-week Sugya.

TYPES OF SHAROS

- **Ksav Yado (IOU):** A written document or signature of the liable party(s). This type of document will binding even without all of the Halachic requirements which are specific to a document signed by witnesses. Consequently, one should be very careful about signing documents without careful attention to the details contained within. This concern is somewhat mitigated nowadays with most formal contracts needing a countersignature, meaning the contract gets sent back and forth multiple times before it is finalized, thus it is unlikely for significant changes to happen without his knowledge and consent.
- **Eidim (Witnesses):** This has many requirements, as we are worried about the eidim's signatures being misused for fraudulent purposes. For example, leaving blank spaces in a signed contract to fill out later would not be allowed.

ITEMS THAT CAN MODIFY OR NULLIFY A CONTRACT:

- **Tenaim-** These are stipulations that are included in the contract whose fulfillment or non-fulfillment will either void or ratify the agreement.
- **Asmachta-** an agreement that is inherently lacking in the commitment of the parties to its terms, is not a binding agreement even if it is written and signed. There are many explanations and opinions that will be discussed in the Mareh Mekomos and shiurim, but a basic explanation is that an agreement is essentially just a penalty, such as when one creates unnecessary or exaggerated penalties for non-performance. This will not be valid as he only agreed to it because he assumes that this clause or penalty will never come to fruition.

AGREEMENT VALIDATION CLAUSES:

- **Kabalas Da'as Yachid-** Normally the cardinal rule in monetary law is hamotzi mechaveiro alav ha'raya, you can't excise money from a muchzak unless there is significant proof, usually in the form of eidim. There are many areas of dispute among poskim when it comes to contracts. That being the case, there are many times when batei din have to go with the concept of hamotzi mechaveiro, and whoever is holding the money keeps it, as there is no consensus in Halacha. Kabalas da'as yachid is a clause that says even if a minority of poskim say the shtar should be upheld in a specific circumstance, it is binding. This is to ensure that the intention of the contract stands even in the face of a muchzak.
- **Bittul Moda'ah-** Many people will try to invalidate a contract by claiming that they only agreed to the contract under duress, and they can even execute a Halachic disclaimer known as a moda'ah to help them in this regard. Bittul Moda'ah is a clause that guards against false claims of duress and disclaimers.

NON-COMPETE AGREEMENTS:

- Non-Competes have many inherent problems, both Halachic and *lehavdil* legal. Oftentimes, Halacha would recognize a legal contract even if it was not made exactly according to halacha. This could be either because of Situmta (common industry practice) which is recognized by halacha, or because the legal contract is binding halachically in its own right for various reasons. With non-competes though, it is very difficult to have a legal non-compete as strong as an employer would like, and even if they are legally binding it may not be validated according to Halacha if it isn't properly contrived.

Importance of Writing a Contract:

In secular law, the "statute of frauds" requires certain contracts to be in writing in order to be valid, however in Halacha, this is not the case. While there are some agreements that require a kinyan, generally speaking, a written contract is not necessary unless one is intending to impose a lien on someone else's property. However, the Gemara in eizehu neshech says that if one lends money without witnesses he transgresses on lifnei iveir as it makes it very easy for the borrower to deny it. This is not just referring to loans, but rather any scenario where one is entrusting money or assets in a loan or partnership without proper corroboration. A contract is of supreme importance as it takes away a lot of ambiguities, and can help avoid a lot of machlokes.

BUSINESS HALACHA daily

BAIS HAYAAD HALACHA CENTER

QUESTIONS ON Halachic Deals & Documents

Below are some practical scenarios that will apply to the material

1

I asked a good friend for a loan, and he insisted on having a halachic contract drafted. Is that halachically necessary? If yes, how formal must it be?

2

Why do I need a Halachic contract? What is wrong with a regular legal one? What is the minimum that is advised/required?

3

If I admit that a contract stating that I owe someone money is authentic, can I also say that I paid it?

4

Does an email confirmation to previously discussed terms have the Halachic status of a shtar? How about DocuSign, WhatsApp/text, and checkbox signatures?

Join BHD and receive a 3-5 minute video post derived from the current Yorucha topic.

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

For answers to these questions, and for more Q&A topics like these, visit baishavaad.org/daily
To sign up to the Business Halacha Daily WhatsApp group messages 732.232.1412

הלכות שטרות א' CONTRACTS 101

תוכן הענינים

- סוגי שטרות וטענת פרעתי 10
- קיום עידי השטר 17
- דין נאמנות בשטר 18
- אופני כתיבת שטר 23

והוא שדירנה הצעל הנאה תחלה על דעת רבי: ח המלוה את חברו בשטר. אף על פי שאין כחוב צו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא אם לא כתבו בשטר. והרי הוא כאלו נכחו: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו. ואין שם עדות אחר: גובה מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים. לכוין לראות צו עדים לית ליה קלל ולא ידע ציה לקומות כי היכי ללוהו: אחר שחתמו העדים בשטר. כתב אני פלוני צר פלוני ערב: *ἀὰς ἀείθε*

לגבות ממנו ע"כ. ופירוש קטונוה נמשנה ו' פ"ק דצ"מ שם תמלאנו: ח גובה מנכסים משועבדים. ועיין צ"מ פ"ו דשנעות. ומ"ש הר"ב דקיימא לן אחריות טעות סופר וכו'. עיין מה שכתבתי במשנה ו' פ' קמא דצ"מ: על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין. ללא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכחוב בשטר שיש צו עדים. לכוין דאריכה מרחי. שטר ועדים מפיק ליה לקלל. ולקומות הוא לאפקידו חנפשיהו שלא חקרו נדבר. ויניחו בני חורין למוכר לגבות מהם. הרשב"ם. וטעמא מפרש בגמרא דשעבודא לאורייתא דכתב (דברים כד) וז"ל אין חקקתי. והוא הדין קרקעי. אבל אי ליכא הני מרחי. אמרו רבנן ללא לגבו

צינונים
ח המלוה את חברו בשטר. קט"ו ע"א מ"ג פ"א קטו ע"א ירושלמי יבמות פ' ט"ז ה"א מ"י פ"א מה' מלוה ולה ה"ד סמ"ג עשין ז"ד טו"ש"ע ח"מ סימן ל"ט פ"א וסימן קי"ח ס"א. פ"א די עדים. מ"י שם וסמ"ג שם טו"ש"ע ח"מ פ"א ל"ט ס"א. הוציא עליו כתב ידו. קפ"ז ע"א כחובות כ"א ע"א מ"י שם ה"ג ופכ"ו ה"א סמ"ג שם וטו"ש"ע שם. ערב הוציא לאחר ח"ש. עיין כ"א ע"א כחובות ק"ב ע"א מ"י פכ"ו מה' מלוה ולה ה"א וע"י גמ"מ סמ"ג שם טו"ש"ע ח"מ ס"י קכ"ט ס"ד.

פירוש המשניות לאהרמב"ם

הגיה ואחר כך יגרשנה כמו שזכר רבן שמעון בן גמליאל. ח המלוה את חברו בשטר גובה מנכסים כו'. יאמר כי המלוה גובה מנכסים בני חורין של ערב כשיהיה הערב קודם חיתום שטרות וזה כגון שיהיה הערב בגוף השטר ואחר כך חתמו העדים ואם היה בו ופלוני ערב סמוך אל הלוה גובה המלוה מן הערב מנכסים משועבדים וכשלא נטל

הערב בקנין איננו מחוייב כלל בכל מה שזכרו וזה כי פסק ההלכה שכל ערב צריך קנין על איהו דרך שיהיה אלא ערב רבית דין או ערב בשעת מתן מעות ובאיהו צד שיהיה זולתי שני הפנים האלה לא יתכן בלא קנין. והלכה כר' ישמעאל.

סליק מסכת בבא בתרא

מלאכת שלמה

באלו לגבי צדא דמשתעבד נפשיה. וביד פ"ו דהלכות אישות ס' ט' י'. ונטור א"ה סימן ק"ב. ועי' בחוט"ט ד"ה הערב וכו'. י המלוה את חברו בשטר. פ' חזקת דף מ"ב ופ"י מי שמת דף קנ"ז. גובה מנכסים משועבדים. פ"י מוכרין ופ"י נמקי יוסף וז"ל גובה בשועבד ובשאלן שם נכסים בני חורין ואפילו יצוירית במדינה זו ואחר שישבע הלוה אם הוא צעיר או קרוב מהלך יום אחד שאין לו נכסים מקמת הגאונים ז"ל ע"כ. הוציא עליו כתב ידו. פ' שני דכחובות דף כ"ג ופ"י מוכרין דף כ"ג וז"ל גובה מנכסים בני חורין פסק רב אלפ קדושא דוקא כשאוחר לה היו דברים מעולם אבל ואמן לומר פרעמי ולא מני א"ל שטרך בדי מני צע אלף בשטר שיש צו עדים לגובה צו מנכסים משועבדים ואין נראה לרבינו יתחק כי מנין לו זה השילוח כי סדרא דנבלי שטר איו רגיל לפרוע עד שיחזק לו שטר ע"כ. ואיכא נמי בפירקין דף קפ"ו. ופי' הויא עליו מלוה הויא כחב ידו של לוה שהוא חייב לו וכחב ידו פ"י חתימת ידו אלף כחתימת ידו בלחוד לא מהני לענין דיני ממונות עיין בסו"ן וז"ל פ' צה"ב דגיטין דף ט"ז וכן בגמתי יוסף דף מ"א. וכחב עוד שם וט"מ נ"ל ממתיני דהא דהא דתנן דכתב ידו גובה מנכסים בני חורין לאו בתורה שהוא חייב לו בלחוד אלא אפילו במחייב עמו דכוין וכו'. ע"ש. ואיכא בגמ' דע"פ שקיימו ב"ד כחב ידו של לוה לא הוי כשטר שיש צו עדים לגבות ממשעבדי אלא מבני חרי הוא דגבי. והא דתנן בפ' צה"ב דגיטין גבי כחב ידו וגובה מנכסים משועבדים שאני הכח דמי יקרא כשכתב השטר נכתב דאע"פ למוסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה ל"ל אלטור דס"ל הכח עדי מסירה כמי כאלו נחתמו בחין השטר אבל הויא עליו כחב ידו אע"פ שהחזיקו אח"כ ב"ד לא הוי אלא כמלוה על פה דלא בני אלא מבני חרי. ואם החתיים עדים אחר חתימתו לקיים הענין שבוודא ולא הימה הכונה לקיים החתימה משמע מדברי ר"י והרמב"ם והרא"ש ז"ל דדיט בשטר גמור

אע"פ שאינו כחוב בשטר אלף מודה אני התמוס וכו' וכן כתב בעל העטור בשם רבינו האי גאון ז"ל וכן רבינו ירוחם ז"ל קטור כחתי יוסף כחבן המשפט סוף סימן ס"ט. וכחוב כאלן בגמתי יוסף וז"ל הויא עליו כחב ידו דעת הרמב"ם והגאונים ז"ל שהוא כמלוה על פה שיכול לומר פרעמי ושאינו גובה מן הירושין אלף כמלוה על פה דכוין דאלן כאלן שטר ראו לגבות מנכסים לא חייש לאומו צד מלוה אע"פ שפרעו ולא מני למימר ל"י אם איכא דפרעמתי שטרך ידוי מאי צעוי דלאמרין בשטר בעדים אלף משתבע שבעות היסמ ומיפטר. ועיין עוד שם בגמתי יוסף דף רמ"א. וכחב עוד הרי"ף ז"ל ואי קא כפר ואמר לא יופנה מיני מדי והאי ללו כחבא דדי הא חי החזקת כחב ידו צ"ד א"י איכא סהדי דכתב די' הוא החזקת כפרן ומשלים דקיימא לן כל האומר לא ליתי כאומר לא פרעמי דמי. גובה מנכסים משועבדים. לכוין דאריכה מרחי שטר ועדים ומפקי לקלל וה"ל ללקומות לאפקידו ללא למימן מגברא דנכסיו משועבדים למלוה ואינו יניחו לאפקידו חנפשיהו שלא חקרו אלף ע"י עדים בלא שטר לית ליה קלל ואין להאשים הלקומות וה"ה בשטר בלא עדים כגון כחב כחב ידו מודה אני התמוס מטה. ערב הוציא וכו'. ר"פ הנושא את האשה ולפי פ"י רש"י ז"ל דכסוגיא דהסם לא חסם הערב עמו אלף כתב קסם וידי ערב ומסר לו השטר בפני עדים ולדעת ר"ת ז"ל כסוגיא ערב הויא אחר חיתום שטרות היינו שחתם עמו היטב אני פלוני בן פלוני ערב ולפירוש ז"ל ה"י דנקט אחר חיתום משום דלא מוכחא מילתא דלאחר מתן מעות דאי קודם מתן מעות ה"ל לאקדמו לחיתום ולפי רש"י ז"ל להיטב נקט אחר חיתום משום דקודם חיתום אין רגילות לכחוב לשון גרוע אלף לאחר חיתום רגילות הוא לכחוב לשון גרוע בשטר משום שהלואה כבר נעשת ועיין עוד שם. ואיכא בפ' המביא מיין דף כ"א. ובגמ' אחריות דלמך רב דמינן דאפילו קודם חתימת העדים אינו גובה אלף

שינוי נוסחאות

ח גובה מנכסים כ"ח. נמשכ"ז נטעות גובין. ערב הוציא לאחור. כתי"ק ובמשנ"י והערב שהוא יוצא אחר. וכו"ה צד"י ובמ"מ שם (ערב) וכו"ה כמ"ה וכו'.

תום רעק"א

שייך שלא תפרע עד שירובה הבעל. ובאיהו כח נכריה הבעל לידור הגאה. ואם הוא לא יוצא לעשות כן נפסדי אותה שלא לפרוע לה. ואמאי לא חטילו חז"ל על האשה דבר זה כשבאה לכתוב כחובתה מהערב הידור הגאה מבעל זה (אני אפשי לומר דהפסח קושיא זו והיית' הורמ"א דין הג"ל).

בית שאז"ל

ת משנה ערב הוציא לאחור חיתום שטרות. עיי' רשב"ם סוף ב"ב ד"ה ה"ג שכתב דלאחר חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים. והוא תמוה דלאחר חיתום שטרות ל"כ אינו גובה מנכסים משועבדים. ומלמתי כטו"ט רשב"א ח"ג פ' שק"ב שגאל ע"י הוא שטב שהוא מרש"י וכחב שפירש"י על פרק גט פשוט לא נמלא אלף כוונת השולח הי' על רשב"ם. וכחב הרשב"א להגיה דהיינו קודם חיתום שטרות ובשכח פלוני ערב אלף קשה להגיה ככל הפסחים וגם בהגהת אש"י שם כתב בשם הא"י בדברי הרשב"א והוא פליאה גם סותר שמייק אחר"כ כתב להיטב בשם א"י. ובכ"י סו"מ ס"י מרומי

תפארת ישראל י ב י

משתעבד אפילו בלא קנין (ה"ש"כ ק"ב וז' וכל שהיה ערב בלא קנין שמשמעבד, כשיגרשה בעלה ידירנה הנאה כמבואר במשנתיו [שם ז']): עו אפילו לא כחוב שם אחריות, קיי"ל אחריות ט"ס הוא בין בהלואה ובין במכר (ס"מ ל"ט ור"י): עו מיהו צ"ש עדים שקטו מידו, אפילו אין שטר גובה ממשעבד, דהעדים שקטו מידו מולאים הקול שלהו והשתעבד, וזהו הלקומות: עו אפילו מודה קכ"ע לא נמלא כלל דברי הרשב"ם וא"י האלו וכל האחרונים לא עמדו בה ואלו כוונת הרשב"ם וא"י בקטנו מיני' כמ"ש הרמ"ה והראב"ד ועי' בנעה"ט שער ל"ה ח"א ובגדולו מרומי אה"ט ד' וד"ח.

י ב י
עד שידור הבעל הנאה ממנה על דעת הרבים: עוה כדי שלא יעשה הצעל קטונוה עליו שישלם לה, ויחזור ושאלנה אחר שגנזה כחובתה מהערב, וקיי"ל דערב דכחובה וחוספת, לא משתעבד אפילו בקנין, מאלף חסרה מידו. אלף לאשכח צנו משתעבד בקנין, מיהו בא"ל נמשא ליה ואי אפי' לך כחובתך, משתעבד אף בלא קנין אפילו אינו צנו, ויי"ל דכל ערב דכחובה על ידי קנין משתעבד, ולאשת בני, קכ"ע לא נמלא כלל דברי הרשב"ם וא"י האלו וכל האחרונים לא עמדו בה ואלו כוונת הרשב"ם וא"י בקטנו מיני' כמ"ש הרמ"ה והראב"ד ועי' בנעה"ט שער ל"ה ח"א ובגדולו מרומי אה"ט ד' וד"ח.

A promissory note that is signed by witnesses creates a lien against the property of the borrower. If there isn't a written document, even if the witnesses can attest to the loan, the borrower remains personally liable but there is no lien on his property. Similarly, a written IOU is sufficient proof of a loan but cannot create a lien.

מלוה בשטר ועל פה דיניי נאמנות משנה בבא בתרא פרק י משנה ח' המלוה את חברו בשטר יש לו זכות לגבות מנכסים משועבדים. ואם אין שטר, אף שיש עדים על החוב, אינו גובה אלא מנכסים בני חורין. וה"ה אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו אינו גובה אלא מנכסים בני חורין.

אבן עזרא

הא דקאמר עולא דבר תורה בעל חוב בויבורית מדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים, ואיכא למידק והא התם מטלטלין נינהו ומטלטלין מיטב נינהו ואפילו סובין דאע"ג דלא מזדבן הכא מזדבן הכא וכדאמרינן בבבא קמא (י' ב'), והרמב"ן ז"ל תירץ דהתם משכון הוא ואין אומרינן במשכון כל מידי מיטב הוא שהרי אין בידו למכרו, ואחרים תירצו דמדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט ולא נתן רשות למלוה ולא אפילו לשליח בית דין ליכנס לביתו שמענין שהתורה חסה על הלוה לפרוע מה שירצה ואפילו פחות שבכליו.

דף קע"ו ע"א. מהא דאמר רב פפא מלוה על

פה גובה מן היורשים כדי שלא תנעול דלת בפני לוי. משמע דסבירא ליה דשעבודא לאו דאורייתא, וכן ודאי משמע בכליה תלמודא וכדאמרינן לעיל גבי ערבא דיתמי דפרעיה למלוה מקמי דאודעינהו ליתמי פריעת בעל חוב מצוה, וכן בכתובות (פ"ו א') לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אמר לא בעינא למעבד מצוה מאי, והא דאמר רב פפא גופיה בפרק קמא דקידושין מלוה על פה גובה מן היורשים שעבודא דאורייתא ואינה גובה מן הלקוחות משום דלית ליה קלא, יש אומרים דהתם הכי קאמר אפילו למאן דאמר שעבודא דאורייתא וגובה מן היורשים אפילו הכי אינה גובה מן הלקוחות משום דלית ליה קלא וחשו חכמים לתקנת הלקוחות, ויש אומרים דהתם לא גרסינן רב פפא אלא רב פפי, ויש אומרים דזו אחת מן הסוגיות המתחלפות בתלמוד, ויש אומרים דחזרו בו רב פפא.

אבל הרב אלפסי ז"ל כתב דרב פפא אית ליה

שעבודא דאורייתא כההיא דקידושין, והכא הכי קאמר אף על פי שאינה גובה מן הלקוחות שתקנו להם משום דלית ליה קלא אפילו הכי אוקמוה אדינה לגבי היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לווי, ואין דבריו מתוורין כאן דודאי רב פפא פריעת בעל חוב מצוה אית ליה כדאמרינן לעיל ובכתובות, ומכל מקום לענין פסק הלכה קיימא לן כמאן דאמר שעבודא דאורייתא דהא רב הונא בריה דרב יהושע ועולא וריש לקיש ורבי יוחנן דכולהו סבירא ליה הכין, ופשטה דגמרא נמי משמע דאית לה הכין מדמקשי מהחופר בור ברשות הרבים ושלחו נמי מתם הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע, וכן פסקו כל הפוסקים.

הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין. כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות דאי טעין פרעתי נאמן מפני שדינו כמלוה על פה וכן הסכימו הגאונים ז"ל וכן הרמב"ן ז"ל, וכתב הוא ז"ל שהטעם שכיון שאינה גובה מן המשועבדין אינן מקפידין עליו ומניחין אותו ביד מלוה אע"פ שהוא פרוע ואין נוהגין כן בכתב ידי עדים מפני שיש לו קול וזילי נכסיה דלוה שהרי גובה מן המשועבדין, וכבר כתבתי אני שאין דברים אלו מחוורין בעיני אלא הרי היא כשאר שטרות ויכול לומר שטרך בידי מאי בעי, ויש לי ראייה ברורה על זה בשילהי פרק המוכר את הבית (לעיל ע' א') גבי המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר פרעתי, ושם כתבתי בארוכה בסיעתא דשמיא.

גירסת הספרים שאני התם דאיכא שטר כתובה משעבד נפשיה וכן נראה שגורס רבינו חננאל ז"ל, ויש מי שגורס התם משעת כתיבה שעבד נפשיה ואגובה מנכסים משועבדים קאי, כלומר דרבי אלעזר אמר דכל שטר אע"פ שאין בו עדים אלא שנתנוהו לו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים אלמא אע"ג דלא תתימי ביה עדים כל שמסרו לו בפני עדים אית ליה קלא וגובה מנכסים משועבדין, והכא נמי אע"פ שאין עדים חתומין באותו שטר של חתם ידו כיון שהוחזק בבית דין יש לו קול וליגיבי ממשעבדי, ופריק שאני התם שנכתב מתחלתו על דעת למוסרו למלוה בפני עדים והילכך משעת כתיבה יש לו קול אבל כתב ידו שלא נכתב על דעת למוסרו בפני עדים אין לו קול ואע"פ שיצא עכשיו בבית דין ונתקיים בבית דין, וכבר כתבתי יותר מזה בפרק המגרש בשמעתא דהלכה כרבי אלעזר בגיטין.

דף קע"ו ע"ב. [יש] ספרים דגרסי ואינן

כולהו בעו קנין וכן היא בהלכות הרב אלפסי ומיהו כולהו דקאמר היינו ערב דלאחר מתן מעות וערב דכתובה, אבל ערב דלאחר חיתום שטרות כתב הרמב"ן ז"ל דלא בעי קנין לגבות מבני חרי, מדגרסינן בריש פרק הנושא את האשה (כתובות ק"א ב') חייב אני לך מנה בשטר רבי יוחנן אמר חייב ורבי שמעון בן לקיש אמר פטור ואתא רבא לאוקומי פלוגתייהו [כ]תנאי דהיינו רבי ישמעאל ורבי שמעון בן ננס דערב דלאחר חיתום שטרות רבי יוחנן כרבי ישמעאל ורבי שמעון בן לקיש כבן ננס, ודחינן דאליבא דבן ננס כולי עלמא לא פליגי וכי פליגי

The Rashba cites a dispute whether a borrower is believed to say that he already paid if the lender holds an IOU without witnesses.

חדושי הרשב"א בבא בתרא דף קעו. נחלקו הראשונים במלוה שהוציא עליו כתב ידו, אם הלוה נאמן לומר פרעתי.

סעיף ב' א' שאין דרך ישראל והלאה [גישן פ"א סי' יז] מולק ע"ז
 וס"ל דלא מהני כיון שמויק ממוכו, אלא דוקא כשאין עדי גוים חתומין כלל
 מיירי בזמן [שם י"א ע"א], ועיין בטור וז"ל [סעיף ו'] ולא יעלו על דעתן שיהיו כלן עדי מסורה ישראל,
 משמע הר"ב דעמו. ועיין ב"ח [שם] בשוב דברי רמב"ם בסעיף א' *:

תומים סק"ד
 שפתי כהן

סימן סט סעיף א' א' גובה
 מנכסים בני חורין. דכל שאין עדים
 חתומים עליו לית ליה קלא ולא ידעי
 לקומות לאזדאורי, הלכך אין המלוה
 טורף ממשעבדי אע"ג דק"ל שעבדא
 הוי דאורייתא אפילו במלוה ע"פ, וק"ל,
 ע"כ סעיף סק"א. ועיין מה שכתבתי
 לעיל ריש סימן ל"ט סק"ב ב' דאפשר
 דשעבדא לאו דאורייתא, ע"ש:
 ב' וחתם אבטרה. דוקא חתם למטה
 בשטח אחרת, אלא כשכתבו גרסא שטתה
 אזי לוימי מפלוני מנה, והוא חתום בסוף
 שטתה, אזי כלום, כן הוא בגמ' אשכ"ח
 מא"ו פרק ג' פטו ג' סי' ט"ז [שם] בשם
 ריב"ם. *אלא מדברי המוס' פרק ג'
 פטו דף קס"ג ע"ב ד"ה שטתה אחר
 מנה פסול כו' והלאה שם [סי' ב'] גבי
 מה שהקשו בעד שחתם עלונו באמצע
 שטתה, ויחוש שמה יעשה זיוף על העד
 עלונו, ומן הניא עליו כתב ידו גובה
 מנני חורין, ומילתו דמ"מ לא נפסל
 שטרף כהני, כיון שאינו יכול לעשות מוז
 על אחר, וכ"כ המרדכי שם [סי' תרי"ג]
 בשם ר"י, וכ"כ הגמ' שם [ע"י ע"א]
 מהפ' הרי"ף] בשם ר"ת ובשם הרי"ב
 ע"ס הסכמת רמב"ם, וכ"כ רבינו ירוחם
 גמ' שטרם נתיב ד' ח"ג, א"כ מוכח מכל
 הפוסקים הג"ל דלא כהגהת אשכ"ח בשם
 ריב"ם, ודוק: ב' דשמה חתם שמו
 בראש המגילה. ממעט אף ללא עטן
 הוא כן [אלא שטעון שאינו חייב לו
 כלום], אכן טענין ליה הכי, והטעם,
 משום דפעמים מוקיין אותו לכהן, כגון
 שחתם הוא ואחר על שטר, ואין אותו

תומים סק"א

כ"ו שאין דרך ישראל לקרות באותן שמות כ"א או
 במקום שאין ישראל רגילים לחתום בשטרות
 כלל. הגה [כ"ו] שטר העשוי בערכאות כ"א והלוה כופר
 זו נאמן השופט להעיד שהוא כתבו. שטר העשוי
 [כ"ו] לפני גוים והלוה צעמנו חתום עליו אף על פי
 שאינו יודע לקרות חייב בכל מה שכתבו בו דהרי
 גמר צדעמו להתחייב ולכן חתם עלונו וצדא
 קראוהו לפניו והאמין לקורא הוא. ועיין לעיל סימן
 מ"ה סעיף ג'.

סימן סט

דין הוציא עליו כתב ידו פקודים או בלתי פקודים ודין
 מענת פרעתי ומודה מקצת

ובו' סעיפים

א' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו
 גובה מנכסים בני חורין [כ"ו] שכתב אני
 פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב לפלוני
 מנה [ו] וחתם למטה בין שכתבו בכתב יד אחר
 והוא חתום למטה [כ"ו] והוא הדין אם לא חתם
 למטה אלא כתב אני פלוני כן פלוני חייב לך
 מנה אלא שבזה יש חילוק כשהחתם למטה אפילו
 כל העליון כתב ידו אחר גובה אבל כשהחתם שמו
 למעלה צריך שיהא הכל בכתיבת ידו [כ"ו] דשמה

צוונים ומקורות (ט) פטוה הרשב"א המחוסת למכין סי' ע"ח ופשוט
 הרשב"א סי' תתקפ"ד ד"מ ג' (ט) משום הניא סי' תתקפ"ה.
 סימן סט (כ) טור סעיף ד' בשם המרדכי.
 (ט) במהדורת הבאה: הסופר. (כ) במהדורת הסמ"ע ואילך.
 סימן סט (ז) כן הוא במהדורות: של"ח ואילך, במהדורות
 הראשונות: אחר.

אורים
 סק"ד

שפתי
 סק"א

בא' או במקום שאין ישראל
 רגילים לחתום כו'. לאו נמי לא
 יצאו לעשות למון אהני החתומים,
 דהא ידעו דלאו ישראל ינהו מדתמו
 נפשיהו בעטרו: [כ"ו] והלוה כופר
 כו'. עיין ברשב"א [המבא בצוונים אות
 כ"ו] דכתב *לעשה החזוק כפין ע"י
 ספר הערכי כמו ע"י עדים, דריי משה
 ס' [סעיף ג'] הניא: [כ"ו] העשוי
 לפני גוים. פירושו, שאינם ערכאות, וכן
 כתב דברי משה [שם] בהניא, והטעם
 ככתב שם בהג"ה [הנהגות דריי אות ג']
 וגם ככתביו בטמ"ע לעיל בסימן מ"ה
 סעיף ג' [סק"ה] ששם כתב המסגר דין
 זה צעמנו, ע"ש:
 סימן סט סעיף א' א' גובה
 מנכסים בני חורין. דכל שאין עדים
 חתומים עליו לית ליה קלא ולא ידעי
 לקומות לאזדאורי, הלכך אין המלוה
 טורף ממשעבדי אע"ג דק"ל שעבדא
 הוי דאורייתא אפילו במלוה על פה,
 וק"ל: ב' דשמה חתם שמו
 בראש המגילה. ממעט אף ללא עטן
 הוא כן [אלא שטעון שאינו חייב לו
 כלום], אכן טענין ליה הכי, והטעם,
 משום דפעמים מוקיין אותו לכהן, כגון
 שחתם הוא ואחר על שטר, ואין אותו

קמ"ה

א' ובעיר שזן [סעיף א'] כתב ז"ל, דשמה חתם הוא שמו כדני המגילה
 כו'. ולי נראה כמ"ש, וק"ל: ב' ואינו נאמן דומה להד"ב. פירוש,
 דבעיר עכ"ל, ודברי פי חסס תן. ומ"ש, ובעיר שזן כתב כו'. *לפע"ד דברי
 העיר שזן לכאורה נגזף, שזהו משאל רחוקה שכתב ידו צא מפני שז"ד
 הווקאו פעם אחת לכהן, ויחזר נראה לומר כיון דלא הוי כתיב לא משש
 עמנו לחתום קך, או חתם עלנו על עיני
 אחר כדני שלא נשם חוב, וכעין מ"ש
 הגאון אמ"ו ז"ל. או נגמרו ג"כ כמ"ש
 הקמ"ע, ומ"ש כדני, ר"ל לאפקוי לשם
 חוב, וכדמסיים בעיר שזן בהניא, ע"ש:
 ד' אפי"ו לא כתב שמו אלא
 שכתב אני חייב לפלוני כו'. *ומינהו
 כסד הריב"ז [בתובות ק"ב ע"א ד"ה
 ולעין] בשם רבו בשם רמב"ם ובשם בעל
 העיטור [דיני עיסקא ורוב] דנאמן, אן
 בשותפים שאני כיון שנהגו כן, ע"ש
 ומיבאו כ"י [סעיף א'] [א], ודלא כהרמב"ן.
 *והב"ח [סעיף ד'] כתב דאף הרמב"ן
 מודה ביה דנאמן בנינו דפרעתי, דהא
 אפילו בתחיתת ידו נאמן אף להרמב"ן
 בטעף ב' לומר אמנה וכה"ג בנינו

אורים
 סק"ד

תומים
 סק"ד
 שפתי כהן

מכ"י
 ש"ך

חתם שמו בראש המגילה ומצאו אחר וכתב
 תחתיו אבל כשהכל הוא כתב ידו ליכא למיחש
 לזיופא [אפילו לא כתב שמו אלא שכתב אני
 חייב לפלוני כן וכך כיון שהוא כתב ידו חייב
 לפיכך הפיתקות שהשותפים מוציאים זה על
 זה הואיל והוא כתב ידם אפילו אין בו התימה
 כלל אלא קבלתי ביום פלוני כך וכך גובים בו
 מבני חורין [ואינו נאמן לומר לא היו דברים
 מעולם. הגה [כ"ו] אפילו כתב לו בכתב ידו חתימת
 ידי דלמטה [א] מעיד עלי כמאה עדים אפילו הכי לא
 הוי רק כשאר כתיבת יד.
 ב' [אפילו] נתקיים בבית דין שהוא כתב ידו

אורים
 סק"ד

שפתי
 סק"ד

אין לו אלא דין מלוה על פה בעדים ואינו גובה לא מן היורשים [ה] ולא מן

An IOU that is either written or signed by the borrower is considered valid proof of a loan. The opinion of the Shulchan Aruch is that the borrower may claim the debt has already been paid, Rema says he cannot. Shach agrees with the Shulchan Aruch.

שו"ע חושן משפט סימן סט, סעיף א' וב' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, בין שכתבו בעצמו, בין שכתבו אחר והוא חתם עליו, הרי"ז בירור גמור על החוב. מ"מ לדעת המחבר הלוה יכול לטעון שפרע החוב, ורמ"א פליג שאינו נאמן לומר שפרע. ובש"ך פסק כדעת המחבר.

[ב"ב פ"ג ע"א מדפי הר"ף] והרמב"ם [פ"א ממלוה ה"ג] והרא"ש [שם פ"א ס' מ"ט] ורמב"ן [במלחמות שם פ"ב ע"ב מדפי הר"ף] ובעל התרומות [שער י"ג ח"א ס"ד] וטור [סעיף ד'] ומהר"ם זמרתני סוף כ"ב [ס' תרניה] והרב המגיד פ"ד מהלכות מלוה [ה"ן] והרשב"א [ח"א ס' ל"ב] ושאר פוסקים ראשונים ואחרונים, דהכי משמע לכאורה במתניתין [שם ק"ה ע"א] דנקט המלוה את חמירו צעדים גובה מנכסיו בני חורין, הוליא עליו כפי גובה מנכסיו בני חורין, משמע דמד דינא אית להו, וכי היכי דממלוה ע"פ ק"ל דא"ל לפרעו צעדים וגאמן לומר פרעמי וכלקמן ריש סימן ע', ה"ה בכת"י*. ומה שהקשה הרשב"א [ב"ב ע' ע"ב ד"ה ולענין] על טעם שכתב הרמב"ן [זה לשון הרמב"ן בפרק המלחמות סוף פרק גט פשוט, והטעם, שיון שלימי גובה מן המשועבדים אין מקפדין עליו, ומניחים אותו ביד מלוה אע"פ שהוא פרוע, ואין נוהגין בן ככתב ידי עדים, מפני שיש לו קול וחיל נכפי ללוה, שהרי גובה מן המשועבדים, עכ"ל, וכ"כ טעם זה הני' בפרק המוכר את הבית [ב"ב ל"ז ע"ב מדפי הר"ף] בשם הגאונים, והרב המגיד פ"א מהלכות מלוה [ה"ג] בשם הגאונים ורוב המפרשים, שכיון שלימי טורף ממשעבדי לא חשש להניחו בידו, וכ"כ הריב"ש ס' מ"ד] משטר פקדון צעדים [ב"ב ע' ע"א] שלימי גובה ממשעבדי, ואפ"ה אם טען המורמי אינו נאמן אלא היכא דיכול לטעון נאמרו ומשום מיגו, וכמ"ס גנ"י פרק המוכר את הבית [שם] וצריכ"ס ס' תנ"ד על שמו, וכן הוא בתשובת הרשב"א [ח"א] ס' אלף ל"ו. לפע"ד לא קשה מידי, דהתם גופא להכי אינו גובה

חומים ספ"ד
קצור"ח ספ"ג
משורא ספ"ו
שערות ספ"ב

ממשעבדי כיון דיכול לטעון המורמי צמיגו דנאמרו. וע"ל דהתם כיון דשם שטר עליו אין מניחים אותו ביד המלוה, ללא כולי עלמא דינא גמירי לפלוגי בין שטר [לשטר], וגם אין הכל יודעים שהוא שטר פקדון, ומשום שמחמת השטר ילא עליו קול וחיל נכסיה. מדע, דאי לא מימא הכי, תיקשו על הרמב"ן וסיעתו משטר בלא אחריות דליתו גובה ממשעבדי ואינו יכול לטעון פרעתי, כדמוכח להדיא בפ"ק דמתיעא [דף י"ג ע"ב] בסוגיא דמלא שטר מוכר אלא ודאי ה"ק הרמב"ן וסיעתו, דכת"י כיון שלעולם אין גובין זו ממשעבדי ואין שם שטר עליו, אין מקפדין עליו, משא"כ בשטר [והרב המגיד פ"ד מהלכות מלוה [ה"ן] הבין הטעם, דכיון שלימי גובה ממשעבדי לא חשש להניחו בידו, דהא אי בעי יתיב ומזנין לכלהי נכסיה ולא עריף מידי, ומציאו ב"י לעיל סימן נ"א סעיף ד', וכ"כ הב"ח סימן זה סעיף (ו') [ד]. וקשיא לי עלייהו הך דשטר בלא אחריות, ודוק וצ"ל]. ונראה שלא נתייבן הרא"ש פ"ב דתמונת [ס' י"ז ח"א], וי"א דלא מצי למימר פרעתי מידי דהוי אשטר שאין בו אחריות כו', ומיהו איכא למימר מתוך שאין עליו עדים לא חשש לתבוע כתב ידו, עד כאן לשונו. כלומר כיון דאין עליו עדים ולעולם אין גובין ממשעבדי בלא עדים ואין שם שטר עליו, לא חשש לתבוע ממנו, משא"כ בשטר כיון שיש עליו עדים ולפעמים גובין זו ממשעבדי, אין חלק בין שטר לשטר. ומדע, דהא הרשב"א גופיה כתב בתשובה [ח"א ס' י"ב] גבי עד אחד בשטר ואחד צע"פ ח"ל, עכשיו שאומר שפרע אשפר שהוא נאמן וישבע היסט, ואע"פ שיש כאן שטר, (אינו אומר) [אין אומרים] ע"פ הרשב"א

ע"פ הרשב"א

פתחי תשובה

מאחר שנכתב בניסן והועמד זמנו בתשרי שאחריו מחמת איזה טעם שהיה להם, וגם לא נכתב בו זמן פרעון כלל, ועתה [קודם שהגיע תשרי] תבע הלוה למלוה שיחזיר לו החילוף כתב שלו כי כבר פרע לו, ואמר לו המלוה אז שלמחר יחפש את השטר בין הכתבים שלו, והמלוה מכחישו שלא פרע לו עדיין, ושאל השואל הדין עם מי. וכתב דאף דבזמנינו נתפשט בכל העולם לפסוק בכל ב"ד שאינו נאמן לטעון פרעתי על חילוף כתב שנכתב בחקין המדינה, הטעם הוא הואיל ודינא דמלכותא הוא כן, אבל בנידון דידן שהחילוף כתב מאוחר, והוא פסול לגמרי בדינא דמלכותא, והמלוה חייב קנס בדיניהם, אין לנו לדון בזה רק לאוקמי אדון תורה, ולא הוה אלא כסתם כתב ידו דנאמן לומר פרעתי. ועוד טעם מבורר יותר, דהא שעכשיו אינו נאמן לומר פרעתי, הואיל ובדינא דמלכותא אין להלוה שום טענה נגד חילוף כתב, אמרינן שבודאי לא פרע לו, כי לא מניח החילוף כתב ביד המלוה, פן יתבע אותו בערכאות, אבל בנידון זה אין הלוה מתירא להניח החילוף כתב, כי בידו לבטלו כשחובע אותו בערכאות, ומוכרח המלוה לכפור שאין לו כלל חילוף כתב ממנו כו', ומתא' טעמא נראה וגם הנך רבוחא דס"ל שאינו יכול לומר פרעתי נגד כת"י, מודים בנידון דידן דנאמן לומר פרעתי, ואין המלוה יכול לומר שטרך בידו מאי בעי, דהיכא שביד הלוה לבטל השטר לגמרי, אמרינן בראי שאינו מקפיד להניח אותו ביד המלוה. אמנם אעפ"י יש להסתפק בזה מצד

לא מצי הויתע לומר אם תפס צעדים, אף דמתיב בשאר פלוגתא דרבותא, וכל שכן האילנה דתפסטי המנהג דדנין דנאמן לומר פרעתי, אפילו מימא דמתחילה לא נהגו כן, מ"מ עכשיו אין אחר המנהג כלום, ומש"ה אין לחייב ג"כ ממה דלא חזע ממנו כת"י, דיש לומר שמק"ל על הדין שנהגו, וכל זה נסתם, אבל כשדנין רואה איזה אומדנא שלא היה מניח הכת"י בידו אם היה פורע, הכל לפי ראות עיני הדיין, כמ"ס הר"ב [וכתב ה"י דלפ"ו] אין להאמיני טענת שכתמי כ"י צמיגו דפרעתי, דאין זה מיגו, משום דהא שמה יראה להדין שלא להאמיני טענת פרעתי, עכ"ל. ומה שצ"ל לטעם היסט, ולא אמרינן דישו חתימתו צ"ד לנעומו. ל"ה, דכיון דמצי לנעומו, נתיב עירמי ישנה חתימתו, כ"כ בעל התרומות והפאהו האחרונים [שם סק"ג]. וכמו עוד הש"ך [סק"ח] דכת"י נאמנת אינו נשבע טענה דלורייתא נמורה מקלם, אע"ג דליתו שעבד קרקעות, מ"מ כיון דליתו יכול לכפור ה"ל ה"ל. ועיין לקמן סימן פ"ח סעיף כ"ט, עכ"ל. וע"ש*. ועיין בפס"ק מנורת זכיה בפי' ז"י שם הארבע מדינות אלו:

מאירת עינים

א) אלא שכתבתי. פירוט, ולא שמתי על לבי שמוצא מקלה על ידי זה: (י"א) ו ואפשר שמצאה זה. עיין פרישה [סעיף ט'] שם כתבתי דהאי לשון ואפשר, קאי אמ"ש שמנא זה, דהוא אינו יכול לטעון ברי שזה מנא, דיכול להיות דלחר מנא ונתנה ליה, אבל צריך לטעון ברי לי שלא חתמתי לשם חוב מעולם, וכמ"ס מור"ס צה"ג, דל"כ ה"ל החתימה ודאי והשלמה ספק, ואין הספק מוציא מידי ודאי, וק"ל: (י"ב) י"א ה"ג. וי"א מהני טענה זו אלא בטוען טענת ודאי אב"י בטוען כו'. וקאי אמ"ש המתער מעולם לא חתמתי על הודאת הלוה, ור"ל, טענה זו צריך שטעון ברי, וק"ל:

שערך בדי מאי בעי כיון שלימי גובה ממשעבדי, עכ"ל, מציאו ב"י לעיל סוף סימן [ס"א], אלא ודאי כמ"ס. וגם בלאו הכי הא הרא"ש שם כתב טעם אחר ח"ל, וגם שטר שיש עליו עדים שם לו קול ולא מניח ליה, אבל כתב ידו פעמים דאדם שוכח שמסר לו כתב ידו, עכ"ל. וכ"כ עוד צביאור יותר בתשובה כלל ס"ו הנאמרי לשונו לקמן ס"ק כ"ב, וכ"כ בעל התרומות שער י"ג [ח"א ס"ד] ע"ש [קש"ב], ודבריו נכונים הם. האך נקטינן דנאמן לומר פרעתי, וכ"כ גנ"י פרק המוכר את הבית [שם] שכן פשט המנהג, וכ"כ בתשובת מהר"ר שלמה כהן ספר ג' ס' כ"ח וי"א דכן הלכה רוחת צ"שאל, וכ"כ בתשובת מהרש"ם [ח"א] ס' ס"ה דכן יש להורות אם לא היכא שהמנהג להיפך, ע"ש [קש"ב], וכ"כ בתשובת מהר"ם מלובלין ס' ס"ט שנאמן לומר פרעתי כשאין בו נאמנות, שכן היא הסכמת רוב הפוסקים, וכן אנו נוהגים להורות, עכ"ל. וכ"כ בתשובת מהר"א ח' חיים ס' י"ח דף ל"ג ע"ב שכן פשט המנהג. ובפי' ז"ב [הראשון] דף קל"ו ע"א כתב דהוי ספיקא דדינא, ומצי המומח לומר קיס לי הכפוסקים דליתו נאמן לומר פרעתי, ע"ש [קש"ב]. וכן משמע בתשובת מהר"א ח' ששון ריש ס' ז"ה דהוי ספיקא דדינא, וכן

חשן משפט סמ הלכות הלואה

נראה דעת הר"ב צה"ה, וכן משמע צ"ח [סעיף ד']. ולפע"ד עיקר, דלא מצי הויתע לומר קיס לי אם תפס צעדים, דמתיב בשאר פלוגתא דרבותא, מיהו כשתפס שלא צעדים מהני תפיסתו, דלל כתב ידו מהכא מהני תפיסתו מוכח מיגו, אבל היכא דלית ליה מיגו, לא מהני תפיסתו לומר קיס לי מנ"ד הדין, דהעיקר בהסכמת רוב הפוסקים דיכול לטעון פרעתי מחתימת יד, וכן מוכח לעיל ריש סימן נ', ע"ש [ובשי"ך סק"ג]. וכ"כ הארנה דתפסטי המנהג

דדנין דנאמן לומר פרעתי, אפילו מימא דמתחילה נהגו כן משום ספיקא דדינא, מ"מ פשיטא דיכול לטעון פרעתי, ומשום דלא חזע ממנו כתב ידו אין לחייבו, כיון שהמנהג דדנין שנאמן לומר פרעתי, אי"כ ספק על הדין שנהגו דוק, כנלפע"ד. וכל זה נסתם, אבל כשדנין רואה איזה אומדנא שלא היה מניח הכת"י בידו אם היה פורע, הכל לפי ראות עיני הדיין, וכמ"ס הריב"ש והר"ב:

סעיף ג' [ה] אינו נאמן דומר פרעתי. ואע"ג דליתו כחוב נלשון שטר אלא נלשון מודה אני תחום מטה כו', דכל שיש עדים על הענין אינו מניח שטר כזה עד המלוה אחר שפרעו: **סעיף ד'** [ז] פנקס שחתמו עליו בעלי הדבר כו'. ע"ש [ברא"ש המובא בבינים אות ח'] נאמנת משונה הארוכה [נדק ק"צ ע"א] שכתב ו"ל, דלמא איתא דפרעו לא היה לו להניח הפנקס בידו, דהרי הוא כשטר מאחר שחתמו שניהן עליו וגם החתימו עד אחד עמיה לראיה ולנדר על עסקיהן, ועדף משטר, כי השטר הוא (כלל) *כללי* שנעשה על עיקר תמילת העסק, והפנקס הוא פרטי לנדר על ענין העסק דבר יום ביומו כו'. ולא כמ"ש *אע"פ שזמן [סעיף ד'] הטעם דליתו נאמן לומר פרעתי, משום דהעד הוא כמו שלישי בניהן, וה"ל כאלו השטר יואל מיד השלישי, עכ"ל. כי טעם זה ליחא שם, אלא כמ"ש דוק:

עכ"ל זה לא שייך בפנקס המיוחד להם בעד אחד ורגילים לכחוב חמיד שם עסקיהם, ולא שייך לומר דמינשי ליה, משא"כ לטעם הרמב"ן ופיעמו דלעיל, וגם מדברי המחבר גופיה בסעיף ב' שכתב שאינו חושש להניחו בידו כיון שאינו שטר גמור, משמע לכאורה דהיינו כטעם הרמב"ן ופיעמו. ועוד נראה, דאף הרא"ש לא קאמר אלא כגון עובדא דדיקה, כמבאר למענין בתשובת הרא"ש שם [המובא בבינים אות ח'], שהיה נראה שהפנקס יהוא דואי נעשה לנדר כל העסק ושלא יהא שום אחד מהן נאמן לטעם מכל מה שכתב בפנקס אם לא שחתמו שניהם על כל מה שישתנה ויחדש, עכ"ל. וא"כ זה הוה ככתב ד שכתב בו לאמנות, כיון שנעשה שלא יהא שום אחד נאמן לטעם אם לא שחתמו על ההשמות. וגם נראה דהרא"ש מטעם זה לא היה עושה מעשה לחייב ולהויא ממון, אלא מהרבה טעמים אחרים וכמבאר באריכות בתשובת הרא"ש שם שהיה נראה בעיניו שר"י יראל משקר, וזמנו שמסיים הרא"ש בקוף התשובה שם ח"ל, וגם בלא פנקס היה חייב לפרוע כו', ואף אם לא היה בידו פנקס ולא נוסח פנקס היה צריך לפרוע לו יותר ממה שחייבתי, על כן פסקתי שחייב רבי יראל לפרוע לרבי שלמה כל הנוצר בפנקס דין כאלו היה גוף הפנקס, עד כאן לשונו. ועוד נלפע"ד דדוקא התם קאמר הרא"ש, וכמו שהוכר בתשובת הרא"ש שר"י יראל היה נשבע בכל פעם שהיה מונעו ר' שלמה לדין מחמת העסקים שפנקס, א"כ דואי לא היה נאמן לומר פרעתי ושכחתי לטעם הפנקס, שהרי ידע שהפנקס הוא אלו, א"כ לא דמי לשאר כתב יד שמשי שאין לו קול שזה שיש אצלו כמינת דוד, וא"כ הוה ליה לרי יראל לטעם את ר' שלמה שיחזיר לו הפנקס וכמ"ש הרא"ש שם [תדע שהרי עובדא דהרא"ש שם היה כחוב בפנקס שחייב לו כפי השטר שצד ר' שלמה, והשטר היה ביד ר' יראל קרוי, ואפילו הכי פסק הרא"ש שם שחייב ר' יראל לשלם לו השטר כפי מה שטען ר' שלמה שהשטר נאבד ממנו ע"ש. ופיעמו דמשום פנקס ועד אחד לא מחייבין הנחב לשלם ככתב בפנקס שחייב לו כפי השטר שצד החובע והשטר הוא ביד הנחב קרוי, אלא דואי לא חייב הרא"ש אלא כגון עובדא דדיקה מהני טעמי דאמרן, ע"ש], אלא בעלמא דלא שייך האי טעמי, י"ל דיכול לטעון פרעתי ושכחתי שיש אצלי פנקס, וא"כ דברי המחבר שכתב בפנס דפנקס ועד אחד אינו נאמן לומר פרעתי ונראה דדין זה תלוי בנאות עיני הדיינים ע"פ הדרישה והחקירה היתב, ואם א"ל לעמוד על הדבר, אין כח להויא ממון, כן נלפע"ד: **ג** אינו נאמן כו'. ו"ל הסמ"ע [סקט"ו], ע"ש נאמנת משונה הרא"ש שכתב ח"ל, דלמ איתא דפרעו לא היה לו להניח הפנקס בידו, דהרי הוא כשטר מאחר שחתמו שניהם עליו וגם החתימו עד אחד עמיה לראיה ולנדר על עסקיהן, ועדף משטר, כי השטר הוא (כלל) *כללי* שנעשה על עיקר תמילת העסק, והפנקס הוא פרטי לנדר על ענין העסק דבר יום ביומו כו'. ולא כמ"ש בעיר זשון הטעם, משום דהעד הוא כמו שלישי בניהן, כי טעם זה ליחא שם, עכ"ל סמ"ע. וגם טעם העיר זשון אינו נכון, וכמ"ש הטור והב"ב [סעיף ג' ד' סעיף ד'] *סימן נ"ד סעיף ו' *סימן נ"ו סעיף ד' דלמ טעון פרעתי, אין השלישי נאמן יותר מאילו היה יואל מיד המלוה, ע"ש. והב"ב [סעיף י"ד] כתב ג"כ טעם אחר להרמב"ם דק"ל [בפ"ד ממלוה ה"ו] עד אחד בשטר ה"ל מחויב שבעה ואינו יכול לישבע משלם, ומסיים, אלא שהרא"ש לא כתב טעם זה. ולפע"ד דיפה כיון הרא"ש, דכבר חלקו כל הפוסקים על הרמב"ם בזה לעיל סימן נ"א [סעיף ב' וע"ש בסוף סקט"ו], וכמ"ש הב"ב

ד"ר ב"ר י"מ
לפי צוה
משעבד

ציונים ומקורות (ז) רמב"ם ירושלמי נ"ח ו"ל וכל הענין דף ס"ב פ"א אות ע'
ע"ש (ח) פנקס הרא"ש כלל ק"ו פ"ר ע"ש ד"מ ו'.

טורי וזב

שורע סעיף ד'. והחתימו עד אחד עמהם. פשוט הוא שם בתשובת הרא"ש [המובא בבינים אות ח'] דהאי עד אחד לרווחא דמילתא הוא, והמחבר העתיק דברים כהויתן, ובאמת אפילו בלא עד אחד נאמן בפנקס, וכן כתב הסמ"ע [סקט"ו] לענין דינא:

באר הגולה

סעיף ג' מ. רבינו ירוחם נח"ו ו' חלק ו'. מחודשים סעיף ב'. **סעיף ד'** נ. הרא"ש בתשובה סוף כלל ק"ו. מחודשים סעיף ג'.
רש"י ע"ב ד"ה דוקא כו'. **סעיף ד'** כא. פנקס כו'. עיין ט"ו דמחמת עד אחד לאו דוקא: (ליקוט) פנקס כו'. עיין ש"ך [סקט"ב] שמוך בזה (ע"כ):

באר היטב

ה"ל כמו שלישי ואלו השטר יואל מחמת די השלישי, ע"כ. דעטם זה ליחא שם. [סמ"ע סקט"ו]. [גם הע"ז הכריע לדעת הסמ"ע, וכמו שגם הרא"ש לא כתב כן בהחתימו עד אחד אלא לרווחא דמילתא]. והש"ך [סקט"ב] כתב דדין זה ז"ע, דלפי מ"ש לעיל בסעיף כ' דכל שאינו שטר גמור אינו חושש להניחו בידו, א"כ ה"ה כאן כו'. ע"ש שפסק דנראה, דהכל תלוי בנאות עיני הדיינים ע"פ הדרישה והחקירה היתב, ואם א"ל לעמוד על הדבר, אין כח להויא ממון. [ובסקט"ב חב], והי"ט כתב טעם אחר להרמב"ם דק"ל עד אחד בשטר ה"ל מחויב שבעה ואין יכול לישבע משלם, וסיים, אלא שהרא"ש לא כתב טעם זה, ע"כ. וי"ל דיפה כיון הרא"ש, דכל הפוסקים חולקים ע"ז כמ"ש בסמ"ע נ"א, ואף הרמב"ם גופיה לא קאמר אלא בעד אחד בשטר ממש, שאמר לו כחוב ותחום, משא"כ בפנקס שלא אמר לו לכתוב ולחוסם בדין שטר, וכמו שפיעה כו', עכ"ל:

חדושי רעק"א

ש"ך ס"ק כ"ב. א"כ גם בזה י"ל כן. נ"ב, עיין משונת רש"ם [תו"ה] סוף ק"ג:

אמרי ברוך

ש"ך סקט"ב. צ"ע בדין זה. נ"ב, יש לכתוב ע"פ דברי החוס' בבי"ד דף ע' פ"א ד"ה או דלמא:

שו"ע חושן משפט סימן סט סעיף ג', סמ"ע סקט"ו
אם החתים עדים על שטר כתב ידו שמעידים על ענין השטר, אינו יכול לומר פרעתי.

קמד קצות חו"מ הלכות הלוואה סימן מו החושן

שנקת חיי לכל צריה מן המורה, וא"כ כל אדם זייף שטרות בעדים, ואין לא מרכיז ליה קיום משום דנעשה כמקרה צבית דין וזה ודאי לא יתכן לומר דהמורה לא חשש לכך, דהא כתיב דרכיה דרכי נועם, אלא על כרחך משום חזקה דלא חזיף אינש לזיף מאמין המורה, וכמ"ש תוס' פ' מי שהיה נשוי (כתובות נב, ב ד"ה דינא) כ"ה, וא"כ נכתב יד הלוה נמי לא חזיף אינש לזיפא, דאין לומר דשטר מחוס בעדים מירתת מעדים גופייהו, משא"כ נכת"י הלוה, דהא מן המורה אפילו העדים בעלמם אומרים לא חתמנו לא מהימני וכמו שיבאר לפנינו אי"ה ועוד דיוכל לזיף עדים שכבר מחו, אע"כ דלאו מעדים הוא דמירתת, אלא מירתת שמא יתברר זיפו ע"י

ז באחד מה' דרכים מתקיים השטר: האחד שיהיו הדיינים מכירים כתב ידי העדים, השני שיחתמו העדים בפניהם, השלישי שיבואו העדים החתומים בו ויאמר [כל אחד] זה כתב ידי ואני עד בדבר הזה, הרביעי שיבואו עדים ויעידו שזה כתב ידם

שהוא כתב יד שנוקקין, הא בעינן שיהא מקויים מחיי אביו לפי מ"ש הרא"ש בכתובה כו', אי נמי שהדיינים שראין כתב ידם מכירין שהוא כתב ידם וממילא הוא מחקיים שאין כאן קבלת עדות שלא בפני בעל דין ע"כ. ובד"מ כתב ז"ל: עיין למטה דיש לחלק בין כתב יד לשטר אחר עכ"ל. והיינו מ"ש למטה בשם ר' ירוחם הובא צבית יוסף ז"ל: שטר צוואה אין מקיימין אותו אלא בפני בעל דין, ולא דמי לקיום שטרות דעלמא דאמרינן עדים החתומים על השטר כמי שנקרה צבית דין, בעדי צוואה אינו אלא לזכרון דברים בעלמא. והא דאמרינן אם אמר תנו נוקקין, מיירי דאמר תנו בפני צבית דין, או שכתב נכתב יד שטר צוואה תנו לפלוני כך וכך, כל זה

קצות חו"מ הלכות הלוואה סימן מו החושן קמה

דינו, מיירי שאין אחד מהם מעיד אלא על שלו, ואיך דמכחיזן מעידים על כל אחד ואחד, והוי ליה תרי לגבי חד. אמר ר' יוסי מחני' אמרה כן, אם יש עדים שהוא כתב ידם אין נאמנים, ופירוש טעמא משום דליכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דאפילו אמרי אינו כתב ידם לא מהני להו כיון שיט עדים שהוא כתב ידם. כנ"ל פירוש הירושלמי. ומשמע דאם עדי השטר כל אחד מעיד גם כן על חבירו שאינו כתב ידו, הוי ליה תרי ותרי עכ"ל הש"ך. ולכאורה קשה בהא דקאמר ר' יוסי מחני' אמרה כן, דהא כתבו בתוס' (כתובות יח, ב ד"ה אין נאמנים) דמגו צניס לא אמרינן, דשמא חבירו לא יראה לומר כן, והא דמיהמני לומר אנוסין וקטנים נמגו דאין כת"י היינו משום דאם אחד מהם יאמר אין זה כתב ידכם, ליכא שטר אלא בעד אחד ולאו כלום הוא. וא"כ היכא דיש עדים שהוא כתב ידם, אפילו אחד

הקילו משום דקיום שטרות דרבנן, משום דנעשה כמי שנקרה עדותן צבית דין, אצל כתב יד הלוה מן המורה צבי קיום. וע"ש שכתב ושאריו ל' מארי' לבעה"ת והטור שהשיבו על הגאון בפרשתם בלי ראייה ולא ירדו לסוף דעת הגאון עכ"ל. ובש"ך בסימן סט (ס"ק יב) כתב דודאי ירדו לסוף דעת הגאון, ואע"פ כן השיגו עליו, דכיון דהוי קיום אין חילוק בין שטר לכת"י דקיום מעליא הוא, ולא משום שהקילו חכמים לקיים משני שטרות. וע"ש שהעלה בעיקר הדין דכת"י מן המורה צבי קיום כדברי הנ"ח ואין מקיימין שלא בפני הלוה וע"ש. והנה מ"ש דכת"י מן המורה צבי קיום כבר כתבנו צוה דעמינו הקלושה בסק"ה. אך מה שכתב הש"ך דקיום זה דעורכין משני שטרות לאו מקולי קיום הוא אלא דקיום מעליא הוא בזה נראה כדברי

של אלו ויכולין להעיד עדות זה "מתוך כתבם ואינן צריכין להעיד בפניהם] (ריב"ש סי' שפ"ב ותי"ג). ה"חחמישי שיהא כתב ידם יוצא משטרות אחרות ועורכים בית דין זה הכתב לאותו הכתב שבשטרות אחרות ויראה להם שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו, ואין מקיימים השטר משטרות אחרות אלא משתי שטרות של שתי שדות שאכלום בעליהם שלש שנים אכילה גלויה נכונה בלא שום יראה ולא פחד מתביעה בעולם כדרך שאוכלים כל בעלי שדות שדותיהם או משתי שטרי כתובות, והוא שיצאו השני השטרות מתחת יד אחר לא מתחת ידי זה [שרוצה] לקיים שטרו, שמא הוא זייף הכל.

הקילו משום דקיום שטרות דרבנן, משום דנעשה כמי שנקרה עדותן צבית דין, אצל כתב יד הלוה מן המורה צבי קיום. וע"ש שכתב ושאריו ל' מארי' לבעה"ת והטור שהשיבו על הגאון בפרשתם בלי ראייה ולא ירדו לסוף דעת הגאון עכ"ל. ובש"ך בסימן סט (ס"ק יב) כתב דודאי ירדו לסוף דעת הגאון, ואע"פ כן השיגו עליו, דכיון דהוי קיום אין חילוק בין שטר לכת"י דקיום מעליא הוא, ולא משום שהקילו חכמים לקיים משני שטרות. וע"ש שהעלה בעיקר הדין דכת"י מן המורה צבי קיום כדברי הנ"ח ואין מקיימין שלא בפני הלוה וע"ש. והנה מ"ש דכת"י מן המורה צבי קיום כבר כתבנו צוה דעמינו הקלושה בסק"ה. אך מה שכתב הש"ך דקיום זה דעורכין משני שטרות לאו מקולי קיום הוא אלא דקיום מעליא הוא בזה נראה כדברי

There are various ways to verify a signature on a document, the easiest one being to compare it to other documents signed by him. However, Ketzos Hachoshen concludes that this would not be sufficient verification for an IOU. Instead, one would have to produce witnesses who can attest to the veracity of the signature.

שו"ע חושן משפט סימן מו סעיף ז', קצה"ח סק"ח יש כמה אופנים לברר חתימות על שטר. היותר קל שבהם הוא לדמות החתימות לשטרות אחרים שחתם עליהם. מיהו בקצות החושן מסיק שדימוי חתימות לא מהני לקיים שטר של חתיבת יד.

שחלחלו וסופו נכשרות כשר. וא"כ אין הפסול אלא משום דהוא קומא, וקומא פסול אע"ג דיכול להעיד מפי השמועה ששמע שהודה והכירו בטביעת עין דקלא. ומשמע הא מי שאינו קומא שפיר מעיד ע"פ משקל ומדת גמיו, דאל"כ חיפוק ליה

דאינו מעיד משום שלא הגיד בטביעת עין, והתם לא פריך אלא מבנייהא דפתח ונסתמא וז"ע. ועמ"ש בס"י רזו (ס"א).

אולם בעיקר הדין לקיים כתב

יד הלוה ע"י דימוי, נראה כדעת רב שריירא גאון, מהא דאמרינן פרק גיד הנשה חולין (זא, ב) אמר רבא מריש הוי אמינא סימנא עדיף מטביעות

עינא, דהא מהדרינן אבידתא בסימנין ולא מהדרינן בטביעות עינא, השתא דשמעמנהו להני שמעתא אמינא טביעות עין עדיפא מסמינים, א"ר יתק

צריה דרב משרשיא מדע דאלו אחי (בתרי) [צי תרי] ואמרי פליגי דהאי סימנא והאי סימנא קטל נפשא לא קטלינן ליה, ואלו אמרי אית לן טביעות עין בגויה

קטלינן ליה וע"ש. וא"כ ה"ה צוה שצאו להכיר את הלוה ע"י סימנים, דהיינו על ידי דימוי ולא על ידי טביעות עין, לא מחייבינן ליה. ועמ"ג דמקיימין את

השטר ע"י דימוי דאינו אלא סימנין, דהיינו זורת האות של פלוני דומה לזורת האות שמקיימין מתוכו, ויש בו נמי

משום הולאות ממון ע"י סימנים. מכל מקום התקינו חכמים מקולי קיום כיון דאין מעידין על גוף הלוה בסימנין אלא על העדים, הקילו חכמים בקיום שטרות דרבנן. אבל היכא

שהם מעידים על הלוה בעצמו ע"י סימנין לא מהני, דהוי להו כאלו אמרו פלוני דהאי סימנא והאי סימנא ליה מפלוני מנה, דאין מוילאין ממון ע"י סימנין אלא בטביעות עין ויהי. והיינו דקאמר רב שריירא גאון דאין מקיימין כתב יד הלוה על ידי דימוי, דאינו אלא סימנין צורת האותיות, והיכא דאחמר אחמר, והיינו בשטר שאין מעידין על הלוה אלא על העדים. וע"ש

בחוס' פרק גיד הנשה (ד"ה פליגי) שהקשה דהיכי מוילאין ממון בשטר שנמנא בשוק על ידי סימני המלוה בכרוכין. וחילתו כיון דהשטר נמנא בשוק ואין מוילאין כלום רק שמחזירין את השטר ע"ש. והכא נמי דוקא בשטר מקיימין על ידי

סימנים, דהסימנים הוא על העדים אבל בגוף הלוה צריכין טביעות עין דוקא. וכי אמרי ע"י סימנא דהאי הוא הלוה, אין מוילאין ממון וזה נכון היטב. ולכן לדינא נראה עיקר כדברי קומא שפיר מעיד ע"פ משקל ומדת גמיו, דאל"כ חיפוק ליה

טביעות עין, ולא על ידי דימוי צורת האותיות דהוי ליה פלוני האי סימנא והאי סימנא ליה מפלוני מנה.

ובב"ז סימן סט כחז על דברי רב שריירא גאון ז"ל: וצו"ד סימן רכח משמע דאפילו צמידי דאורייתא מהני מה שמכיר החתימה, דהא מהני לענין נתינת רשות כמ"ש

במשנת רמב"ן עכ"ל. והיינו כגשבע שלא לעשות דבר פלוני בלי רשות פלוני, כיון שנתן לו אותו פלוני רשות הותר לו. וכחז שם הרמב"ן שאין לריך רשות פא"פ, אלא אפילו בכחז יד כל

שהוא מכיר חותם ידו עכ"ל. ואע"ג דאיכא למימר דמ"ש הרמב"ן כל שהוא מכיר חותם ידו, היינו בטביעת עין ולא על ידי דימוי, אך לפי שדברי הרמב"ן סתמו משמע דכל ענין שמכיר החתימה מהני ואפילו על ידי דימוי.

ולב"ז ישנתי לפי מ"ש בטעמא דגאון משום דאין מוילאין ממון על ידי סימנין, משום הכי לא מהני דימוי, וא"כ התם גבי שנועה דהוי לענין איסור דמהני סימנין, ודוקא גבי חומר נפשות או צהולאות ממון לא מהני פלוני דהאי סימנא והאי סימנא, אבל באיסור מועיל כמו דמהני סימנין להתיר אשת איש על ידי סימנין שנהרג אותו

פלוני, וכמ"ש חוס' שם פרק גיד הנשה וע"ש בחוס' ד"ה פליגי. **ט** **ואפ"ל** אם צ' השטרות מקיימין. והיינו דוקא על ידי דימוי, הוא דאין מקיימין אם הוא יולא מתחת ידו וכמ"ש ר"ם בחשונה על הישנות אנו צושין אלא נגלגל עליהם החדשות, והעתקנו דבריו בסק"ח ע"ש. אבל על ידי טביעת עין דהוא קיום מעליא לא חיישינן כלל אפילו ציולא מתחת ידו, אבל בעל העיטור סבירא ליה דאפילו בטביעות עין כל שיולא מתחת ידו שטר אחר או ספר מכתבת אותן עדים, חיישינן דלמא זויפי זייף, ועיין ש"ך (ס"ק כד) שכתב ודעת כל הפוסקים אינו כן והכי נקטינן עיין שם.

ז **כשהשטר מתקיים בעדות אחרים שמעידים על כתב ידם של אלו אם אחד מעיד על חתימת האחד ואחד על חתימת השני לא נתקיים לפי שצריך שני עדים על חתימת כל אחד, ואם יש שלישי עמהם שמעיד על חתימת שני העדים נתקיים.**

י **מי שחתם על השטר ובא להעיד על כתב ידו בב"ד והכיר כתב ידו שזהו בודאי אבל אינו זוכר העדות כלל ולא ימצא בלבו זכרון כלל שזה לזה מעולם הרי זה אסור להעיד על כתב ידו שהוא זה בבית דין, שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה אלא על**

הסם מעידים על הלוה בעצמו ע"י סימנין לא מהני, דהוי להו כאלו אמרו פלוני דהאי סימנא והאי סימנא ליה מפלוני מנה, דאין מוילאין ממון ע"י סימנין אלא בטביעות עין ויהי. והיינו דקאמר רב שריירא גאון דאין מקיימין כתב יד הלוה על ידי דימוי, דאינו אלא סימנין צורת האותיות, והיכא דאחמר אחמר, והיינו בשטר שאין מעידין על הלוה אלא על העדים. וע"ש

בחוס' פרק גיד הנשה (ד"ה פליגי) שהקשה דהיכי מוילאין ממון בשטר שנמנא בשוק על ידי סימני המלוה בכרוכין. וחילתו כיון דהשטר נמנא בשוק ואין מוילאין כלום רק שמחזירין את השטר ע"ש. והכא נמי דוקא בשטר מקיימין על ידי

עין לנתיבות: [זו] הנתיבות ס"ח חולק ע"ז ועיין משובב. [ובמרחשת (ח"ב סי' ז) תמה במש"ב רבנו להלן.

סימן עא

לזה שהאמין למלוה בעל פה למה מועיל נאמנות

ובו כ"ג סעיפים

א איהתנה המלוה עם הלוח שיהא נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו [א]הרי זה נוטל [ב]בלא שבועה אף על פי שטען שפרעו אפילו היא מלוה על פה הגה ידווקא דנאיכא עדים שהאמינו עליו דאכל אי (3)ליכא עדים והלוה אומר שהאמינו

ציונים ומקורות יד. כ"כ בעל התרומות בשער כ"ז ח"ב ס"ה. ד"מ י"א. טו. שם בעל התרומות בשם הראשון. ד"מ ט. ועיין לקמן סוף סימן ע"ט. טו. משומת רש"י ח"ב סי' קפ"ח. ד"מ ט. סימן ע"א א. כל הסעיף לשון הרמב"ם פ"ז ממלוה דין ג'. ב. בעל התרומות שער כ"ז ח"א ס"ד בשם הרמב"ן והר"ם המגיד שם ה"ג. ג. כ"כ המגיד משנה שם ה"ב. עיין ד"מ סימן ע"א סעיף ו'. ד. וכ"כ בעור סעיף ה' בשם בעל התרומות שער כ"ה ח"א ס"ב.

קטז

חושן משפט סימן עא

קצות החושן

קצות החושן

בנאמנות כבי תרי אי מהני מיגו

סימן עא (א) ואפילו היה ללוה מיגו. והא דכתב רמ"א לפני זה דנאמן צמיגו, מחלקים בסמ"ע [סק"ה] ובש"ך [סק"ד]

בין היכא דהמיגו היה צנאמנות עצמו דאי כפי הנאמנות, מהני המיגו, והיכא דהנאמנות ידועה ואית ליה מיגו אחריתי אינו נאמן. עוד מחלקין בין נאמנות סתם לנאמנות כפי תרי. ובמשנת מוהרי"ט חלק א' סי' ס"א וס"ב שם סובב הולך על הענין הזה, ועם החכם השלם מוהר"ר משה הלוי הוא מתוכה, ודעת מוהר"מ לחלק בין מיגו דאי כפי כפר הנאמנות למיגו אחר, ומוהרי"ט ס"ל דאין לחלק בזה, אלא להחילוק בין נאמנות סתם לנאמנות כפי תרי. ומציא [בסוף סי' ס"ב] ראייה לדבריו מדברי חוס' שכתבו בריש גיטין [ד"ה ואם] דגבי ממון טענין ליחמי מוזיף, דאם לא כן לא שצקת חיי לכל בריה, דיחמוס עדים ציוף, ודחו ראייה זו

ופרעו נאמן צמיגו ועיין לעיל סימן ס"ט סעיף ב'. אבל אם (2)הביא עדים שפרעו אינו נוטל כלום ואם התנה עמו שיהא המלוה נאמן (7)כשני עדים אף על פי (2)שהביא עדים שפרעו הרי זה גובה ממנו בלא שבועה ואפילו הביא מאה עדים שפרעו בפניהם שהשנים כמאה. והגה (א)[ד]ואפילו (ה)היה ללוה מיגו והיה איפשר למיפטר עצמו בטענה אחרת לא מהמניין ליה צמיגו נגד ציונים ומקורות ה. ב"י מחדש סעיף (כ"ז) כ"ג בשם משומת רש"י ח"ד סי' ס"ח. ד"מ כ"ז.

דאפילו לא טענין להו מוזיף טענין להו פרוע. ואם כן, אכתי לא שצקת חיי, דכל אדם יכתוב שטר ציוף ויכתוב צחוכו נאמנות כו', ולמדנו לנידון שלפנינו, אע"ג דהימניה טפי מנפשיה, כי אית ליה טענת מיגו נאמן, דהא אי הוה ליה סהדי מהני להכחישו דצמקוס סהדי לא הימניה כלל וכמו שהוכחתי לעיל, הכי נמי מיגו כעדים דמי דמה לו לשקר, עכ"ל. ואין ראייה זו מוכרחת, דהא גם לשיטתו יקשה דיכתוב נאמנות כפי תרי וסו לא מהני מיגו. ואדרבה, מזה יותר מוכרח כדברי מוהר"ם דאפילו צנאמנות כפי תרי היכא דיכול לכפור גוף הנאמנות מהני מיגו, ומשום הכי אפילו יכתוב נאמנות כפי תרי נטעון ליחמי ולקוחות פרוע צמיגו דמוזיף. עוד הציא מוהרי"ט ראייה מהא דכתבו חוס' פרק חזקת הבתים [ב"ב מ"ה ע"ב ד"ה המפקיד] דאפילו מאן דס"ל המפקיד אכל חצרו

צעדים זריך להחזיר צעדים, אפילו [הכין] היכא דאית ליה מיגו דנאנסו נאמן, ואע"ג דלא הימניה מעיקרא דהא אפקיד ליה צעדים. וכן כתב שם הראשון [סי' מ"ו] צאומר אל תחזיר אלא צעדים ואמר החוזרתי שלא צעדים, דנאמן צמיגו דנאנסו. והרי כאן דכי אמר ליה אל תחזיר אלא צעדים הא הימניה למלוה כל היכא דאמר לא נפרעתי, ע"ש. וגם צוה אין ראיתו מוכרחת, דודאי למאן דאמר המפקיד אלא חצרו צעדים דלריך להחזיר צעדים ליכא שום חזרת נאמנות צוה, אלא דלא הימניה לנפקד ולריך להחזיר צעדים, וכי אית ליה מיגו הו כמו מצא עדים, אכל נאמנות, אפילו נאמנות סתם, לא מהני מיגו דהו כמיגו צמקוס עדים. ואפילו אומר אל תחזיר אלא צעדים נמי אינה נאמנות גמורה אלא התראה צעלמא, וכמ"ש הר"ן פרק שבועת הדיינין [שבועות כ' ע"ב מרפי הרי"ף], לאחר הלוואה צמה נשתעבד, וכתב דאינה אלא התראה, ומשום הכי שפיר נאמן צמיגו, אכל נגד נאמנות אפילו צמקוס לא מהני מיגו נגדו. ולכן נראה העיקר כדברי מוהר"ם דהיכא דיכול לכפור גוף הנאמנות אפילו צנאמנות כפי תרי מהני מיגו. וכן מוכח מדברי בעל התרומות [שער כ"ה ח"א ס"ב] שהוצא צבור סימן זה [סעיף ה'], טען המלוה כשהלויחך התנית על פה שאהיה נאמן עליך כשני עדים, והלוה אומר הן אכל פרעתיך, נאמן, ע"כ. הרי מצאנו דאפילו נגד נאמנות כפי תרי מהני מיגו, כיון שיכול לכפור גוף הנאמנות, והוא הדין בשטר חוב שאינו מקויס, אפילו כתב צו נאמנות כפי תרי מהני ליה טענת פרעתי צמיגו דמוזיף, וכן נראה מדברי בעל התרומות [שער י"ג ח"ב ס"ג ושער י"ז ח"א ס"ב] שהוצא צבי סימן מ"ו [סעיף ג'].

אם אית ליה מיגו דנאנסו נאמן, ואע"ג דלא הימניה מעיקרא דהא אפקיד ליה צעדים. וכן כתב שם הראשון [סי' מ"ו] צאומר אל תחזיר אלא צעדים ואמר החוזרתי שלא צעדים, דנאמן צמיגו דנאנסו. והרי כאן דכי אמר ליה אל תחזיר אלא צעדים הא הימניה למלוה כל היכא דאמר לא נפרעתי, ע"ש. וגם צוה אין ראיתו מוכרחת, דודאי למאן דאמר המפקיד אלא חצרו צעדים דלריך להחזיר צעדים ליכא שום חזרת נאמנות צוה, אלא דלא הימניה לנפקד ולריך להחזיר צעדים, וכי אית ליה מיגו הו כמו מצא עדים, אכל נאמנות, אפילו נאמנות סתם, לא מהני מיגו דהו כמיגו צמקוס עדים. ואפילו אומר אל תחזיר אלא צעדים נמי אינה נאמנות גמורה אלא התראה צעלמא, וכמ"ש הר"ן פרק שבועת הדיינין [שבועות כ' ע"ב מרפי הרי"ף], לאחר הלוואה צמה נשתעבד, וכתב דאינה אלא התראה, ומשום הכי שפיר נאמן צמיגו, אכל נגד נאמנות אפילו צמקוס לא מהני מיגו נגדו. ולכן נראה העיקר כדברי מוהר"ם דהיכא דיכול לכפור גוף הנאמנות אפילו צנאמנות כפי תרי מהני מיגו. וכן מוכח מדברי בעל התרומות [שער כ"ה ח"א ס"ב] שהוצא צבור סימן זה [סעיף ה'], טען המלוה כשהלויחך התנית על פה שאהיה נאמן עליך כשני עדים, והלוה אומר הן אכל פרעתיך, נאמן, ע"כ. הרי מצאנו דאפילו נגד נאמנות כפי תרי מהני מיגו, כיון שיכול לכפור גוף הנאמנות, והוא הדין בשטר חוב שאינו מקויס, אפילו כתב צו נאמנות כפי תרי מהני ליה טענת פרעתי צמיגו דמוזיף, וכן נראה מדברי בעל התרומות [שער י"ג ח"ב ס"ג ושער י"ז ח"א ס"ב] שהוצא צבי סימן מ"ו [סעיף ג'].

If a lender wants to assure that the borrower will not be able to claim he already paid, he can stipulate in the note that he is to be believed over the word of the borrower.

שו"ע חושן משפט סימן עא סעיף א' מלוה שרוצה להיות בטוח נגד טענת פרעון, יכול לכתוב בשטר ההלוואה שהוא יהי נאמן נגד המלוה.

חושן משפט סימן עא

ק"ט

קצות החושן

קצות החושן

(ד) פרעו תחילה בעדים. כתב ה"מ [סעיף ר] ז"ל, וקשה לי על סברא זו מהא דמנן פרק הכותב [בחו"ב פ"ז ע"א], עד אחד מעידה שהיא פרועה לא חפרע אלא שצטעה, ומסיק [שם ע"ב] שצטעה זו מדרבנן, ואמר רב פפא אי פקח הוא מייתי ליה שצטעה דאורייתא וכו', דיהיב לה כמותה צפאי סהדא קמא וסהדא במרא ומוקים להני קמאי במלוה, אלמא אפ"י דנחנן [ה] מתחילה לשום פירעון, מכל מקום יחזיקה פרעון הראשון ואמר לה מלוה הן אלך שהרי נפרעת כמותך שנית, וה"ל דכותה, שאמר שפרעו שית מוקים להני קמאי במלוה, ואם יכפור הרי יש עדים ואמר מלוה הן אלך שהרי נפרע מוכן שית, (ואפ"ה) וי"א פי שנתן לו מתחילה לשום פרעון, מכל מקום למפרע נעשית מלוה אללו, וזה ראייה ברורה לדברי רבינו האל, עכ"ל. ובש"ך [סק"ד] מתוך לה דמירי כשטוען סיערלי, וכשאומרים העדים שקיבלו על מוצ זה נפרעו, מה נאמן המלוה יותר, אלא היכא דמחישן לגמרי הוה אפוכי מנורמא, ע"ש שכתב ז"ל, אבל אין לתרץ דשאני הכא כיון שהאמינו, דכך לי התם שלא האמינו לענין שצטעה דאורייתא כמו הכא במאמינו לענין תשלומין, דכי נימא דמו לא מני מקסדי אמתות כיון דאסדיד שהוא פרעון, הכי נמי לא מני לחיוב שצטעה דאורייתא כיון דכבר אסדיד דנפורת פרעון ייבב לה, וע"ש.

והנה דברי הש"ך דלא מהני נאמנות כיון אס טוען סיערלי, מעולם הוא אפוכי מני לחיוב שצטעה דאורייתא אלא צטוען לא היו דברים מעולם, אלא צטוען סיערלי ליכא שצטעה דאורייתא, דמאי דאסדיד העד שקיבלו על חוב זה אינו נאמן לפי מ"ש הש"ך אינו נאמן על חוב זה, ומש"ס שם [פ"ח ע"א] מוכח דגם אם אין המלוה טוען להד"ס נמי איכא שצטעה דאורייתא, דמתקין רב אשי אכתי יכולה לומר שמי כמותה הוא, ופירש רש"י [ד"ה יבוא] והרי העד הראשון מקייע כו', ע"ש, הרי דאינו טוען לא היו דברים מעולם ואפ"ה צריך לישבע, דאי טוען להד"ס הכי שייך לומר שמי כמותה, ועוד, מדפריך יכולה לומר שמי כמותה ולא פריך על חוב אחר, משמע העד נאמן לומר שעל פרעון כמותה קיבלה, וא"כ מוכרח דאפילו צטוען סיערלי יוכל להשבע על ידי העד, וזה ברור [עיין משה"א סק"ט]. ומה שכתב הש"ך [שם] שנתעמא דהך מילתא משום פלגינן דיצוריה. יראה דלאו מהאי טעמא אחינן עלה, דא"כ היינו צריכין לכל האופנים שצריכין לפלגינן דיצורא, ונמוס' פרק קמא דסנהדרין [ט' ע"ב

צטוען סיערלי ומקורות י. טור סעיף (כ"ג) כ"ב גס הא"ש כלל פ"ח ס' ה. יא. טור סעיף י"א. יב. שם שכתב פט"ו ממלוה ה"ה. יג. טור סעיף ר' בס' הרי"י מנחם ונפיק י"ג בס' על התרומות שער כ"ו ח"א ס"ג ובסעיף ט' ש"כ הא"ש וה"ן פרק שבעות הדיינים כ"א ע"ב מרפי הרי"ך וז"ל סעיף ר' דהכי נקטינן.

ד"ה ייהרי שפרעו וטען המלוה שלא נפרע ופרעו פעם שנייה מפני התנאי הרי הלוח הוזר ותובע את המלוה בדיון ואומר לו כך וכך אתה חייב לי מפני שפרעתיך שני פעמים אם הודה ישלם ואם כפר ישבע שבועות היסת על כך שלא פרעו אלא פעם אחת. הגה יואפילו (ד) פרעו (י"א) תחילה בעדים ממחר שהאמינו נגד עדים [ט"ז] אין לו ציונים ומקורות י. טור סעיף (כ"ג) כ"ב גס הא"ש כלל פ"ח ס' ה. יא. טור סעיף י"א. יב. שם שכתב פט"ו ממלוה ה"ה. יג. טור סעיף ר' בס' הרי"י מנחם ונפיק י"ג בס' על התרומות שער כ"ו ח"א ס"ג ובסעיף ט' ש"כ הא"ש וה"ן פרק שבעות הדיינים כ"א ע"ב מרפי הרי"ך וז"ל סעיף ר' דהכי נקטינן.

פשוט דמילתא, דעד אחד הוא נאמן כשנים לענין שצטעה, והיה ראי' עד אחד לחייב שצטעה נמערד פרוע, ואף על גב דאיכא חוקה דשטרך כדי מה צע, נאמן העד יותר, דכל זמן שלא נשבע הרי הוא כשנים, ומהאי טעמא סבר רמי בר חמא [בחו"ב פ"ז ע"ב] למימר שצטעה דאורייתא, אלא דשתי תשובות עלה, דהוא נשבע וטעל, ועוד, שהוא שבעד קרקעות, ומשום הכי לכתב פרעון דשבו ליכא טעמא למיפטרניה, דמו לא הוה שבעד קרקע, וגם נשבע וטעל חו"ל הוה, ואם כן נאמן העד לומר שהשטר הוא פרוע ממש, דהא עד אחד נאמן כשנים ואפילו נגד חוקה דשטרך [פ"ד] [ב"ד] מאי צע, וכד"ס דרמי בר חמא, אלא דקודם פרעון לאו בר שצטעה ונזר פרעון הוה בר שצטעה. והיינו נמי טעמא דמשאל גידיון הרשב"א, דקודם פרעון לאו בר שצטעה, ובזר פרעון נאמן הוא לחייב שצטעה בדבריו הראשונים, אלא במאמנות כפי חרי, אדרבה אמרינן כיון דכבר פסקן לפרעון, לאמר הפרעון גס כן אין נאמן משום דעדות שצטעה מקמה בטלה כולה, וזה ברור ופשוט.

נתיבות המשפט

משפט הכהנים - חידושים

(י) שכתב ידו, וזה מהני אפילו נגד נאמנות כבי חרי. [טמ"ע סק"ט]. ולענין אי יכול לטעון סיטראי בשובר כתיבת יד יבואר לקמן [סקט"ו]. וצריך ג"כ לקיים חתימת ידו (וגם הפרעון) בעדים, דדילמא יהיה חייב לאחרים ולא יועיל הודאתו, לכן צריך ג"כ עדים, דנגד אחרים העדים נאמנים. (יא) תחילה בעדים. ורוקא כשטוען סיטראי. ש"ך [סק"ב], ועיין לעיל ס"ק ד'.

יצורק בעדים או ע"י הודאה שלו, והיינו שאם ישקר ויגזול יהיה לו נזמנתה, ולפ"ו אם מתחילה אמר שקר בודאי כיון שעבר על לא מגזול, רק שאינו חייב בנזמנתה, שנמן לו נזמנתה אחר שיגזול, ומשום הכי יוכל להשבע היסקם שלא פרע לו שמי פעמים, ואם ישבע, כו' ודאי כשהוא שקר הרי ישבע

אמרי ברוך

סימן עא נתיבות המשפט ס"ק ט'. והוא תמוה מאד. ג"כ לק"מ, ד"ל כמ"ש בנתיבות [ה"ה] דמלתא יהיה המעות ממנה כשיכפור וישבע על שקר, ועל דרך דברי רב ב"ק דף ק"ו ע"א כפר בפקדון ואמר קן נזו עדים, וע"ש. אבל בין הטלה חרס המוכר כענין (ד') ה"ו אי אפשר לומר קן. דהא טעם עליו החרס שיהיה באיפור זה עד דמאדו, וכל זמן דלא מהדר החרס עליו, הרי ליכא ממנה כלל.

באמרינו
למרות ופרע
פנייה
א"י ח"י
חונת ואימת
ייתו וצטוע
ובשבעות

If such a stipulation was made (that the lender is believed regarding the payment of the loan), the best way to ensure that the borrower will not have to pay twice is by getting a signed receipt (or destroying the note).

אבל מכל מקום כיון שמן הדין לא היו יורשי ראובן גובים בשטר זה ומחמת תנאי הנאמנות אנו באים לחייבו אין אנו לכלול בתנאי הנאמנות אלא מה שהוא מפורש שהוא מאמינו עליו אבל מה שלא ידענו בו בפ' שהאמינו עליו לא נכלול אותו בנאמנות להוציא מידו ובנאמנות זו יש לספק דדילמא לא האמין מוציא השטר אלא כנגד פרעון עצמו של ערב שלא יוכל לומר פרעתיך אני מצד הערבות ואשתבע לי דלא פרעתיך ועל זה האמינו מפני שדבר זה תלוי בידו לתקנו שלא יפרענו אם לא שיקח שובר מיד המלוה או שיקרע השטר וכיוצא בזה באחד מהדרכים המעולים שלא יחזור להפרע ממנו אבל כנגד פרעון הלוה שאפשר שהלוה יפרענו והוא [לא] ידע לא האמינו מעולם ואעפ"י שמצאנו נאמנות בכה"ג כמו שכ' בעל התרומות והביאו הטור שאם האמין הערב את המלוה אין צריך להביא ראייה שלא נפרע ומשמע דעביד איניש להאמין בכה"ג מ"מ מן הסתם יש לנו לפרש הנאמנות בדבר שהסברא מחייבת יותר כיון שהלשון סובל לפרש הנאמנות על פרעון הערב לבד וזה מפורש בדברי הפוסקים שאין מעמיד' אותו מעולם אלא בענין היותר פחות שאפשר ואעפ"י שבלשון זה הכתוב בשטר זה בא ג"כ בלשון הפוסקים והם משתמשים בו לענין שלא נפרע מהלוה ג"כ כמו שכתב בעל התרומות בלשון זה מיהו אם התנה המלוה עם הערב ע"ד כן תעשה הערבות שאהיה נאמן עליך כל זמן שאומר לא נפרעתי הואיל ומודה לו הערבות חייב וכן הוא בלשון הטור אין הכונה שאמר בלשון זה אלא שאמר בענין שמוכן שהתנ' בענין שיהא נאמן לומר שלא נפרע לא מהלוה ולא מהערב והפוסקים שומרים הטעמים לא המלוה ואעפ"י שכתוב בשטר יהא נאמן לומר דלא נתפרע מזה החוב דמשמע דהלוה קאי דהוי לגביה חוב לא אערב לאו מלתא היא דלגבי ערב נמי חוב מקרי דהלוהו ואני חייב לשון ערבות הוא וכ"ש כאן שהיה התנאי שאם לא יפרענו הלוה שיהא עליו כמלוה ורשו ועוד דיש לפרש לא נתפרע מהערב חוב של הלוה וכשהוא פורע חוב של הלוה הוא פורע

ונמצא לפי זה שלא נתחייב לעולם לפרוע אלא כשיש למלוה ראייה שלא נפרע מהלוה כגון ששטר ההלוואה קיים ביד המלוה וכל חיובו אינו אלא במציאות השטר ההוא וכן משמע לשון השטר שהקפיד לכתוב ב' פעמים ככתוב בשטר נוצרי אשר ביד המלוה והוי לישנא יתירא נראה ודאי דאתא לומר שחייב חוב זה וראיתו הוא תלוי בשטר הנוצרי ההוא וכל התנאים הנמשכים הם נתלים במציאות השטר ההוא וכן כתוב עוד שנהיה ערב באופן זה שאם לא יפרענו הגוי לזמן הנז' שהוא מקבל עליו לפרעו משמע שר"ל שאם לא יפרענו אז הוא מתחייב ומשתעבד לו לתנאי הנמשכים דהיינו הנאמנות וכל הנמשך אבל כשתמצי לומר שנפרע ע"י הגוי אין כאן חיוב ולא נאמנו' ולא שום תנאי מהתנאים עוד יש לספק בנאמנות זו שאפילו נאמר שהנאמנות כנגד פרעון הלוה דילמא לא האמינו אלא לעני' פטור השבועה דכיון דאפילו היה שטר הלוה קים חייב להשבע כדן כל נפרעים שלא בפני הלוה דמשבעינן ליה אפי' יש שטר בידו וכ"ש אי טעין אישתבע דלא נפרעתי לכך האמינו הערב לזה בדבור בעלמא בלי שבועה לומר שלא נפרע ואמר שהאמינו כשני עדים כשרי' לומר שאפי' יבואו עדים כנגדו לומר שנפרע יהא הוא נאמן כנגד העדים בזה שמפני זה סודר הלשון הזה בפוסקים כמבואר בדבריהם אבל מ"מ יש לנו לומר שלא האמינו אלא כל זמן ששטר המלוה בידו והוא פוטר מהשבועה ולאפוקי מסבר' מי שסובר שאפילו שטר הלוה בידו אינו נפרע דחיישינן לשובר כמו שהיה הרשב"א ז"ל מסתפק בתשובה אבל כל שאין השטר בידו דמוכח טפי שפיר לא האמינו עוד יש לספ' שבלשון השטר כתוב וכל זמן ששטר זה קיים יהא נאמן המוציא כב' עדים כשרים לומר לא נתפרע מחוב זה וכו' ויש להסתפק אם לשון נתפרע קאי אמוציא ור"ל שיהא נאמן המוציא לומר שלא נתפרע הוא מהחוב הזה או קאי אחו' וכל שלא נפרע מהחוב הזה לשום אדם לא כלו ולא מקצתו ולכאורה נראה דקאי אמוציא או מצד לשון נתפרע דכתב ולא כתב נפרע ומצד לשון מהחוב שכתב ולא

Teshuvot Ra'anach writes that the stipulated acceptance of the lender's claim over the borrower is restricted to the exact situation in which it was granted. For example, his claim would not be given precedence against a possibility that the borrower had paid if it was the cosigner to the document who accepted the lender's claim.

שו"ת ראנ"ח סימן כא

גם בשטר שכתוב בו נאמנות להמלוה, אינו אלא באופן המדויק שכתוב. למשל, אם יש ערב בקבלן שטוען שפרע, נאמן נגד המלוה.

סעיף ט' יא ואפילו אם השאילו להם בחנם. פירוש, גם זה לי שלא דר זלילות לא מהני, רק שכמו נשם ר"מ שפירש דאם טוען מיקרי הגאון המחזיק, ואם יש עדים אחרים מעידים על אלו שדרו בו המחזיק העידויו נכנס שדרתי בו ג' שנים נחזקת ימים וחזקת לילות בשאלתו להם ג' שנים ואין המערער טוען כרי לי שיאלו זלילה, הו"ל מהני, ומשמע דמיירי בקאם שאין המערער טוען כרי לי, והיינו שכתב צוה חזקה, אבל ודאי הן עמנן אין נאמנים לומר שדרו בו מכחו שהשאל לה, שמשוין נוגעין דבדי, דאם יאל הבית מיד מחזיק זה יטרכו לשלם שכירות להמערער, ועיקר כוונת הטור והמחבר צוה שלא תאמר דאין מחזיקין דבדי שעדיין לא הגיע לידו צו הגאה, קמ"ל. ואז"ל דמיירי דבית דלא עבד למיגר ונשואלים דלא עבדי *לאגורי כמ"ש לקמן בסיומן ס"ג [סעיף ו]. ועיין פרישה [סעיף ו]: יב ויש מי שהחזיק. טעמה, דחוששין דמפני הטובה שעשה להם שהחזיק להן המעות ולא יטרכו ליד עמו דביתא ודיינא אין יוכלין להעני נגדו ומעדין לו מה שאינו:

תוס' סק"ד
משה"א סק"ה

בבתי נמצא
ציון זה
בחיובת
הסעיף

יטעון המערער כרי לי שלא דר צו זלילות^(א) וכן אם היו הדמים צו רוכלים המחזיקין בעיירות אף על פי שיאלו לפעמים מן הבית ולא דרו צו שלש שנים רזופים הואיל והיו שלש שנים נחזקתן היו חזקה אף על פי שהיו מחזיקין ימים רבים ולא לנו צבית^(ב) והוא הדין לשאר מחזיקי שיאלו לפעמים מן הבית אחר עסקיו ומיד כשאלו היה חוזר לצבית מקרי חזקה שלש שנים^(ג) וכן מקומות צבית הכנסת אם מעידים העדים שיצטו עליהם כל עת שנכנס לצבית הכנסת אף על פי שלפעמים שניה מקומו מחמת אצילות או לא נכנס לצבית הכנסת היו חזקה הואיל ועשה נחזקה כמנהג העולם ונ"ל שכן ראוי להורות אף על פי^(ד) שיש חולקין.

מקומות של צבית הכנסת שהמנהג שכל אחד כותב שמו עליו הוא כשטר וכל מי ששמו עליו הוא שלו ואין למערער צו כלום.

ט' הא דמהני עדות השוכרים לומר שדרו בה ימים ולילות דוקא ששכירות הבית עדיין בידם ואומרים ניתן אותו למי שיזכה בדין ואף על פי שעדיין לא נהנה המחזיק מפירות זה הבית כיון שדרו בו מכחו היינו הגאון פירותיו^(א) ואפילו אם השאילו להם בחנם אבל אם כבר פרעו השכר למחזיק אינם יכולים להעיד מפני שהם נוגעים בדבר שחפצים להחזיקו בבית שאם יצא מתחת ידו לצריכים ליתן השכר פעם אחרת למערער^(ב) ומיהו אפילו נתנוהו כבר למחזיק יכול הוא לחזור וליתנו להם שיתנוהו למי שיזכה בדין ואז לא יהיו נוגעים בדבר^(ג) ויש מי שחולק.

י' *אפילו אם כבר פרעו שכר למחזיק אם יטעון המחזיק בבית דין קודם שיבא המערער יעידו השוכרים ציונים ומקורות (א) ויש עובד הנילו כספיק ט"ו. (ד) אם בטור נכנס הלא"ש ב"ב פ"ג סי' ב' (לפת ר"מ. טו) טור סעיף ט"ו והש"א בחשבוה ח"א סי' תתקמ"ג. טו) נ"י ריש פסק חזקת הבתים י"ד ע"ב מרפי הרי"ף נכנס ה"ר יונה כ"ט ע"ב ד"ה ולענין ד"מ ט"ו. (ח) הלא"ש נחשבה כלא ה"ר סי' ה'. ד"מ שם. (י) טור סעיף (ב) ח' נכנס רבינו יונה כ"ט ע"ב ד"ה מ"מ. (יט) נ"י י"ד מרפי הרי"ף נכנס הלא"ש כ"ט ע"ב ד"ה מ"מ. ד"מ שם. ועיין לעיל סימן ל"ז סעיף י"ב. (כ) טור סעיף ע"ב נכנס ה"ר יונה ב"ב כ"ט ע"ב ד"ה ראיתי. וז"ל רבינו יוסם נתיב י"א ח"ב נכנסו.

טורי והב

להעיד. ואין לומר דשאני התם דיש תקנה לקבל העדות כשיגדלו, דה"צ יש כאן תקנה להחזיר השכר כמ"ש הר"ר יונה עצמו בדברי רבינו (הטור

באר הגולה

שלשה שנים כמ"ש המוס' שם נשמה. סעיף ט' ג. לשון הטור סעיף [ו] ז', כדאמר רב אשי לרב יצחק דמיירי דשפילי הכי דאני, מי לא עסקינן וכו', שם [ב"ב כ"ט] ע"א. ג. ואף על פי שהמחזיק נריך להחזירו להם, מכל מקום פעמים שאין לו. טור [סעיף ז]. ד. שם [במורה] סעיף ח' נכנס ה"ר יונה [שם] ד"ה מ"ח. ה. נ"י [שם י"ד ע"ב מרפי הרי"ף] נכנס ה"ר יונה [שם ד"ה מ"ח], לפי שדוקא היה השוכר מתירא שמה יפסיד שכרו, ועכשיו שזה מחזיר שכרו לידו מנילו מן ההפסד, איכא למיתש שמהון שהוא מתצייש מזה שעושה עמו לפנים מאורח הדין יעורר לו. סעיף י' ו. טור סעיף ט' נכנס ה"ר יונה [ב"ב כ"ט ע"ב ד"ה ראיתי].

ליה, ר"ן שם י"ה ע"א מרפי הרי"ף ע"ש. וסגנאל הראשונה ס"ל דבאמת כה"ג מהני, וגמ' לא איירי נהני, וראיתם מצי"צ מ"ד צ' ד"ע נכנסו כו'. וסגנאל האחרונה מפרש שכבר הכיר קודם המערער של הגנול, וכ"כ בחידושי הרמב"ן [מ"ג ע"ב ד"ה ואמאי] ע"ש: סעיף י' לה. אפילו אם כו' ולא הורו כו'. עיין מוס' ד"ה מני"מ שם [ב"ב מ"ה א']:

באר היטב

ה. ברי. והש"ן [סק"א] פסק דבטוען כרי לי לא היו חזקה, ע"ש שהביא סגד לדבריו מהנהגה פוסקים סק"ל קן, וכמו דדברי הטור ז"ל: סעיף ט' ט. השאילו. פירוש, גם זה מיקרי הגאון המחזיק, ואם יש עדים אחרים מעידים על אלו שדרו בו ג' שנים נשאלה ואין המערער טוען כרי שיאלו זלילה, הו"ל חזקה, אבל הן עמנן אין נאמנים, שמשוין נוגעין דבדי, דאם יאל הבית מיד מחזיק זה יטרכו לשלם שכירות להמערער. ואז"ל דמיירי דבית דלא עבד למיגר ונשואלים דלא עבדי *לאגורי כמ"ש לקמן בסיומן ס"ג [סעיף ו]. ועיין פרישה [סעיף ו]: יב ויש מי שהחזיק. טעמה, דחוששין דמפני הטובה שעשה להם שהחזיק להן המעות ולא יטרכו ליד עמו דביתא ודיינא אין יוכלין להעני נגדו ומעדין לו מה שאינו:

חידושי רעק"א

סעיף ט. ומיהו אפילו. נ"ב, עיין ש"ך לעיל סימן (קכ"ט) [ב"ב א'] ס"ק נ"ז וסימן נ"ז ס"ק כ':

In a place where the custom is to write one's name on their seat in shul, it has the halachic status of a documented proof of ownership. The Gr"א sources this Halacha to that of *situmta*, where the common market practice can effectuate a *kinyan*; in the same way, it can create a new form of valid document.

שו"ע חושן משפט סימן קמ סעיף ח', ביאור הגר"א סק"ד במוקם שהמנהג לכתוב שמו על מקומו בבית הכנסת להראות שהוא שלו, דינו כשטר גמור וע' בב"אור הגר"א שמקורו מדין סיוטא שמהנהג הסוחרים יכול לעשות קנין, וה"ה שיכול להיות רא"ל כמו שטר.

כחוב אלא עלה טובה כו'. וגם הרמב"ן עממו כתב במדושו ריש פרק גט פשוט [ק"ס ע"א ד"ה מהני] ח"ל, פשוט שכתבו עדי מחזוריו, נראה לי שאין צריך לומר בשלל חממו העדים אלא מחזוריו, דהתם ודאי פסול, משום דלאו אשטרא קחמו, דכיון שהיה להם שיממוהו מצפנים והם לא חממו אלא

סעיף ג' ג' וא"ל ירחוק במקום אחד כו'. פירוש, אפילו אינו מדוחק יומר מדאי, ומומר למכור בלאו דוחק כל השטרות, אלא שלא ישנה לכתוב מקלט השטר בלאו דוחק ומקלט מרווח יומר, דאם כן יש לחוש שיוסיף אזה אזהותו בלאו ריחוק ולא יהיה ניכר, שהרי יהיה שזה למינות המדוחקים ששטר, וק"ל: ה' שנוכח א"תלות

ב נכתב בכל לשון וכל כתב ובלבד שידקדק הסופר בכתב ההוא שלא יהא בו שום שינוי. ג מתיקון שטרות להתבונן בואר"ן וזיי"ן שלו שלא יהיו דחוקים בין התיבות שמה זייף והוסיף וא"ו או זיי"ן ולא יהיו מרוחקין שמה מחק אות אחת כגון ה"א או ח"ית והניח רגלה אחת במקום וא"ו וכל כיוצא בו מדקדקין בו ככל לשון ובלבד כתב לכן צריך הסופר ליזהר בכתיבת השטר שיהיו אותיותיו דומות זו לזו ויהיה הכתב מיושר ושזה ככל דבריו שלא ירחיק האותיות זו מזו יותר מדאי ולא ירחיק הכתב יותר מדאי אלא ירחיק במקום אחד וירחק במקום אחר לפיכך אין העדים רשאים להתום עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו ולפיכך כשיבא השטר לפני הדיין צריך לעיין בכל אותיותיו ולדמות אות לאות ואם רואה בו שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב (ואל דבר א"שנוכל לתלות במחקר תלנין) ואם צריך לכוף בעל השטר ולהכותו כדי שיוודה יעשה כדי שיוציא הדין לאמיתו ויש מי שאומר שהני מילי היכא דאתי לאפוקי מירשים או מלקוחות דקיימא לן טוענים ליורש ולזוקה אבל היכא דאתי לאפוקי מלוה או ממוכר ונותן גופייהו ולא טעין נחבע [טענות דשייכא] כההיא ריעותא דאשתכח בשטרא ת"ל לא טענין ליה.

ש"ד כ"ה ועיין ב"מ [סעיף ה'] מש"כ ג"ס מהש"ע

והיה הכתב מיושר ושזה ככל דבריו שלא ירחיק האותיות זו מזו יותר מדאי ולא ירחיק הכתב יותר מדאי אלא ירחיק במקום אחד וירחק במקום אחר לפיכך אין העדים רשאים להתום עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו ולפיכך כשיבא השטר לפני הדיין צריך לעיין בכל אותיותיו ולדמות אות לאות ואם רואה בו שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב (ואל דבר א"שנוכל לתלות במחקר תלנין) ואם צריך לכוף בעל השטר ולהכותו כדי שיוודה יעשה כדי שיוציא הדין לאמיתו ויש מי שאומר שהני מילי היכא דאתי לאפוקי מירשים או מלקוחות דקיימא לן טוענים ליורש ולזוקה אבל היכא דאתי לאפוקי מלוה או ממוכר ונותן גופייהו ולא טעין נחבע [טענות דשייכא] כההיא ריעותא דאשתכח בשטרא ת"ל לא טענין ליה.

צוננים ומקורות ד) לכן המבינים פ"ז מהל' מלה דין י"ב. ה) טור כ"ן סעיף ג'. ו) כל הספי' טור סעיף ד' ד"ה בשם המ"ה ב"ב קס"ז ע"א ס"י ס"ד. ז) ממקו יוסף פרק גט פשוט ע"ה ע"ב מדפי הרי"ף, ד"מ ג'. ח) טור סעיף ה' בשם המ"ה ב"ב שם. ט) במהדורות ראשונות: יהיו רחוקים בין מהתיבות, ותוקן בשל"ד. י) תוספת הבאה"ג. יא) במהדורות של"ד, של"ח, הסמ"ע והש"ך: בההיא.

זכר דלא טעין כההיא ריעותא שנעשה זיוף פלוני ופלוני, אכן טענין ליה שנעשה אחר זיוף, ולכן כתב הטור בלשון ונראה לי ולא כתב בלשון ולי נראה, וכן נראה עיקר לדינא כמ"ש ודוק, [טעין בתשבות מנ"ט (ח"א) ס"י ג"ג [קש"כ]]:

בכ"ה הוא על טור סעיף ב', על תיבות ש"ל ה"ד ב"ב ש"ח שו"ת

טורי ורב

וסבירא ליה אע"ג דלא מתרמי האי ריעותא כלל לטענה דידיה, אבל אי מתרמי גם דעה קמייתא מודה דטענין ליה. ח"ל רש"ל על הטור, תימה הלא לא יכול [הדיין] לטעון דעד אחד אינו נאמן כמו שמבאר בס"י י"ז [סעיף ח.], ואולי יש לחלק בין זיוף דלית ביה ממש לעד א' דמחייב שבועה, עכ"ל. ולפי מה שכתבתי לעיל [סוף סימן י"ז ד"ה בטור סעיף י"ד] דלא נתכווין הטור לפסוק הדין כן, רק שהדיין צריך להוכיחו לבעל דין על פניו בזה הרי העד העיד עליך, לק"מ:

סעיף ג' בהג"ה. (שיש) [שנוכל] לתלות במחקר, פירוש, שיש לתלות שהיה שם איזה דבר כתוב לחובתו, וכ"כ הגהות אשרי [בב"ב] בפרק גט פשוט [ס"י י' דהכל לפי מה שיראה הדיין: שם בשו"ע. ולא טעין נחבע בההיא ריעותא כו'. ג"ל דאין צריך שיטעון הריעותא ממש, אלא כל שטוען איזה טענה והריעותא שייך לאותו דבר טענין ליה. ואע"ג דהטור [סעיף ה'] מסיים בזה וד"ל, ונראה לי שאפילו לא יטעון הנחבע חייב הדיין לטעון כו', שמע מינה לדעה קמייתא לא אמרין כן. ונ"ל דהטור חולק

באר הגולה

סעיף ב' ג. מיימאל דלמימנר שם [גיטין י"ט ע"ב]. סעיף ג' ג. לטון הרמב"ם שם בפרק כ"ז [ומלוה דין י"ב] מהני שני מעשים שארבע זיוף בדוחק אות אחת או בהרוחה בין מיצה למיזה יומר מדאי [ג"צ דף קס"ז ע"א]. הרב המגיד [שם]. ד. טור [סעיף ד' ה'] בשם הרמ"ה [ב"ב שם] מהנהו מרי עובדי לקמיה דאביי ה"ל [אות ג']. ד. [פירוש] והשטר פסול. ה. שם בגמ' בזהך מרי עובדי. ו. שם [בסור טעין ה'] בשם הרמ"ה שכתב ומסתברא וכו'. ז. כן הוא בטור [שם]. ח. וכתב הטור [שם] על זה, ונראה לי שאפילו אם לא יטעון הנחבע, חייב הדיין לטעון כדי להוציא הדין לאמיתו.

ביאור הגר"א

סעיף ב' ט. (ליקוט) ובלבד כו'. כמ"ש בסעיף ג' וכל כיוצא בו (ע"כ): סעיף ג' י. (ליקוט) ואל ירחוק [במקום אחד] כו'. כ"ן אפילו אינו יומר מדאי, ועיין סמ"ע [סק"ג] [ע"כ]. יא. (ליקוט) ואם רואה כו'. ואם צריך כו'. עיין צננוקי יוסף [ב"ב ע"ז ע"א מדפי הרי"ף] שכתב שאין נפסל נקן, מדלמח כפסיה ואודי אכל לא פסלו. ונראה דוקא כל השטר, אכל השינוי ודאי לא יגבה זו אם ניכר שינוי כמ"ש בשו"ע [ע"כ]: יב. וכל דבר. ירושלמי [ב"ב פ"י ה"א]: (ליקוט) וכל דבר כו'. ירושלמי ריש פרק גט פשוט ר' אבהו בשם ר' יוחנן בן חקולה כל מה דאת יכול לתלות במחקר תלה כו' [ע"כ]: יג. ריש מי שאומר. ירושלמי דסנהדרין [פסק ז' טור ה"א] רב הונא הוה מקיל כו', וגמ' ב"ב מ"א א' וסנהדרין כ"ט א': יד. דקיימא לן. שם [ב"ב מ"א ע"א], וקף כ"ג א': טו. (ליקוט) טענות דשייכא כו'. אכל אם טען טענין ליה, אע"ג שאין יודע השינוי, וזהו נדקו דברי הרמ"ה [שהביא הטור סעיף ד'], שלא כדברי הטור [סעיף ה'], ועיין ע"ז [ד"ה רלא] וס"ך [סק"ד] [ע"כ]:

באר היטב

כהאי ריעותא כלל, והטור מירי טעונן שאינו חייב כלום בשטר זה, וכ"כ אע"ג דלא טעין שנעשה זיוף זה אכן טענין ליה, וכן נראה עיקר לדינא, ועיין בתשבות מנ"ט (ח"א) [ע"כ]:

הדין [טעון כו'. וכ"כ ה"ך [סק"ד] דמר אמר מדא כו', דהמחבר מירי כשלא טען הנחבע

A note or document must be written in a way that doesn't allow it to be altered by the holder e.g. by leaving blank spaces. If it isn't written properly, the witnesses may not sign it. שו"ע חושן משפט סימן מב סעיף ג', סמ"ע סק"ג השטר צריך להיות כתוב בוהירות שלא תהיה אפשרות לייפו. ואסור לעדים לחתום על שטר שאפשר להודיף.

חשן משפט מח הלכות הלוואה

למלוה בשטר מאוחר לענין גביה מזני חרי, וכמ"ש הטור והמחבר בסימן ק"ד סעיף י"ג, ע"ש. ואפילו למאן דפליג שם אזה וכמ"ש הטור שם, מ"מ כו"ע מודים למלוה על פה מוקדם קודם למלוה על פה מאוחר, ואם יחזור וילוה בזה תהיה קדימתו שלא כדין, וק"ל. *ועמ"ש עוד שם בעיר שושן בענין כתיבת הממטרמו"ת שנוהגין בהן בזמן הזה, דכתב שם דלר"ך שיהא סך חזון פרעון כתוב בהיפוך הדף נגד חתימתו ממש, דאל"כ יש לחוש שיחתוך כל מה שכתוב מל"ד השני, ויכתוב נגד החתימה

קצוה"ח סק"ב

מה שיראה, עכ"ל [קש"כ]. ר"ל, יכתוב נגד חתימתו שנתחייב לו ככפליים ממנה שהיה כתוב בראשונה למטה מחתימתו. * ומה שכתב כנגדה ממש, לאו דוקא קאמר, דהא אף אם יכתוב הסך למעלה מחתימתו בשורה שניה אין לחוש שיחתוך אותה סך, דא"כ לא נשאר בהנייר למעלה מחתימתו כי אם כדי שורה אחת חלק, ואין בעינין שיהא ראוי לכתוב שטר בהנייר שעל גבי חתימתו, ושטר שנכתב בשורה אחת הוא פסול, כמ"ש הטור והמחבר בסימן

מ"ה [טור סעיף כ"ג ומחבר סעיף י"ח] ומ"ו [טור סעיף כ"ח ומחבר סעיף ל"א], וכן אם יכתוב הסך למטה מחתימתו ממש אין לחוש שיחתכו, דא"כ יהיה זיופו ניכר, דאין דרך בני אדם שיחתכו ל"ס על ממר"ס למטה בשולי נייר ממש. לכן א"צ אדם לומר כתיבת הסך שיהא נגד החתימה ממש, רק שלא יהא הרבה למעלה או למטה ממנו, וה"ל עוד כתב שם בעיר שושן, דאם מוליא ראובן ממר"ס חתום בו שמעון, והנייר חלק מל"ד השני לגמרי, ולא כתב ע"ג חתימתו לא סך ולא פרעון, דגרע חוקת ממר"ס זה, דאין דרך העולם להאמין להמלוה כתב סתם כזה, ונאמן הלוה לומר ממני נפל ואחיה מל"ד כו', ע"ש דכתב זה לפשיטות. * ומאי דפשיט ליה קמיבעיא לי טובא, דהא הלכתא כרצא דאמר צפרק גט פשוט [ב"ב] סוף דף קע"ב [ע"ב] דלנפילה לא חיישינן, וגם אין זה חוקה כ"כ דלא יאמין לו, דהא בגמרא [כתובות י"ט ע"א] ובכל הפוסקים איירי דבין ליה דטען שטר אמנה הוא דמדדך בני אדם להאמין זה לזה, ולא חילקו אף אם השטר הוא על סך אלפי אלפים, ונהי דקאמרי שם דאינו נאמן בטענתו, היינו דלאו כל כמיניה לאורועי שטר דבדד זה שכנגדו, אבל לא אמרו דאינו נאמן משום דחוקה דאין אדם מאמין לחבירו שטר גדול כזה. והמחבר נראה דמחלק, וס"ל דרגיל אדם להאמין לחבירו, אבל למי שחייב לו מעט אינו נוטן בידו שטר שיכול לתובעו בו הרבה. * ולע"ד נראה אפ"כ, דכשאלם נריך למעות ואין חבירו רוצה להלוות לו כי אם באופן זה שיתן לו סתם

קצוה"ח סק"ב

סוף סעיף ח'. ועיין מ"ש לעיל סימן מ"ג סעיף ח' [סקט"ח] [וסעיף ז'] ס"ק י"ב*. עוד כתב בסמ"ע ח"ל, ועוד כתב בעיר שושן, דאם ליה כתיבת ידו דאינו אלא לראיה בעלמא שלא יהא נאמן לומר פרעמי, ואינו טורף ממשעבדי, חוזר ולוה בו, ע"כ. ויפה כיון, וכן נ"ל, עכ"ל. והב"ח פסק דאף כתיב אינו חוזר ולוה בו, והב"ח לעיל בסמוך. ונ"ל עיקר בזה כהעיר שושן והסמ"ע, דכשלא שטר י"ל דכיון שנמחל שעבדו א"כ הרי בטל השטר, ונריך עדות חדשה שיכתבו שטר אחר, והוי כשטר בלא עדים דאינו כלום, שהרי העדים לא העידו מחדש, משא"כ כתיב, כיון שהסתם עזמו חוזר ולוה בו ואומר אחייב לך כתיב, הרי כאילו חתם עזמו מחדש. ונ"ל ראה ברורה לזה משטר בעדי חתימה, דהיכא דחזר ומסרו לו מהני אף על פי שהעדים לא חתמו מחדש, וה"ה הכא. ומכל שכן לפי מה שראיתי בספר התרומה שחבר רבינו ברוך בסי' קל"א,

ציונים ומקורות סימן מח א) טור בסיומן נ"ד-נ"ה סעיף י"ב ע"ש. ד"מ ב'.

ואינו חוזר ולוה בו ⁷⁶ואם פרע מקצת חובו אינו חוזר ולוה בו באותו שטר אותה מקצת דהוי ציונים ומקורות סימן מח א) טור בסיומן נ"ד-נ"ה סעיף י"ב ע"ש. ד"מ ב'.

מ"ה [טור סעיף כ"ג ומחבר סעיף י"ח] ומ"ו [טור סעיף כ"ח ומחבר סעיף ל"א], וכן אם יכתוב הסך למטה מחתימתו ממש אין לחוש שיחתכו, דא"כ יהיה זיופו ניכר, דאין דרך בני אדם שיחתכו ל"ס על ממר"ס למטה בשולי נייר ממש. לכן א"צ אדם לומר כתיבת הסך שיהא נגד החתימה ממש, רק שלא יהא הרבה למעלה או למטה ממנו, וה"ל עוד כתב שם בעיר שושן, דאם מוליא ראובן ממר"ס חתום בו שמעון, והנייר חלק מל"ד השני לגמרי, ולא כתב ע"ג חתימתו לא סך ולא פרעון, דגרע חוקת ממר"ס זה, דאין דרך העולם להאמין להמלוה כתב סתם כזה, ונאמן הלוה לומר ממני נפל ואחיה מל"ד כו', ע"ש דכתב זה לפשיטות. * ומאי דפשיט ליה קמיבעיא לי טובא, דהא הלכתא כרצא דאמר צפרק גט פשוט [ב"ב] סוף דף קע"ב [ע"ב] דלנפילה לא חיישינן, וגם אין זה חוקה כ"כ דלא יאמין לו, דהא בגמרא [כתובות י"ט ע"א] ובכל הפוסקים איירי דבין ליה דטען שטר אמנה הוא דמדדך בני אדם להאמין זה לזה, ולא חילקו אף אם השטר הוא על סך אלפי אלפים, ונהי דקאמרי שם דאינו נאמן בטענתו, היינו דלאו כל כמיניה לאורועי שטר דבדד זה שכנגדו, אבל לא אמרו דאינו נאמן משום דחוקה דאין אדם מאמין לחבירו שטר גדול כזה. והמחבר נראה דמחלק, וס"ל דרגיל אדם להאמין לחבירו, אבל למי שחייב לו מעט אינו נוטן בידו שטר שיכול לתובעו בו הרבה. * ולע"ד נראה אפ"כ, דכשאלם נריך למעות ואין חבירו רוצה להלוות לו כי אם באופן זה שיתן לו סתם

חשן משפט מח הלכות הלוואה

שכתב דאפילו מ"ד עדי מסירה כרחי, מודה אפילו ליכא עדים, אם מודה שמסרו לו בינו לבינו מהני, דהודאח בע"ד כק' עדים דמי, ע"ש בפנים ובסימנים [קש"כ], כ"ש הכא. וכ"כ התוספות ריש פ"ק דגיטין דף ד' [ע"א] ע"ש סוף ד"ה דקיימא לן כו', וכן משמע בתוספות פ"ק דגיטין דף י' ע"ב ד"ה חספא כו', כן נ"ל ברור. ועי"ל, דבשטר כיון דבטל לענין שעבוד בטל כולו, משא"כ הכא. ודוק. מיהו, אם כתב כתיב כל מי שמוציאו גובה בו, או בממטרמו"ת שלנו, ודאי דגם הב"ח מודה שחוזר ולוה בו, וכמ"ש העיר שושן בזה מילתא בטעמא, ע"ש*. עוד כתב בסמ"ע ח"ל, ומיהו נראה דהיינו דוקא שחוזר ולוה בו ביום, דאל"כ אף שאינו טורף בו ממשעבדי, מ"מ הא קי"ל למלוה ע"פ מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר לענין גביה מזני חרי, וגם מ"ש דקי"ל מלוה ע"פ מוקדם קודמת למלוה בשטר, ליתא, וכמ"ש לקמן סימן ק"ד סעיף י"ג [סק"כ] דל"ע בזה. גם מ"ש

קצוה"ח סק"ב

ממר"ס, כדי שיוכל לכתוב עליו סך הזיקותיו או שאר עניניו שאירעו לו שאינו יכול למפרע עתה, עבד הוא דמאמין הלוה למלוה ומשמעבד ליה מרצונו לזה, וגם זה הוא בכלל אמרס עבד ליה לאיש מלוה לעת דחקו הגדול. ועמ"ש עוד ח"ל, ויראה לי עוד, שאפילו אם טוען ליתמי בזה כך וכך ופרעתי, נאמן כו'. ובעיני נראה פשוט * דז"א לפי סברתו, דמאחר דהוא מודה דמתחילה מסר ביד זה סתם ממר"ס זו והלוה עליו, הרי מעיד אנפשיה לפנינו שהוא האמין לו, ואיך נאמן לו בזה שאומר פרעתי במיגו דלא ליתמי עליו דהיה נאמן עליו משום דחוקה הוא דאין אדם מאמין ממר"ס כזה, כיון דלפי הודאתו אינו הוא בכלל החוקה שהרי האמינו:

נמחל שעבודו לאותו ⁷⁷מקצת. הגה ⁷⁸ויש מי שאומר הא דנמחל שעבודו היינו הקנין הראשון ולכן ⁷⁹אם חזר וקבל קנין יכול לחזור וללוות בו ואפילו לא חזר והקנה לו רק ⁸⁰שחזר ⁸¹ומסרו לו בפני עדים למאן דאמר עידי מסירה עיקר אפילו בשטרות ⁸²ועיין לקמן סימן נ"א.

ציונים ומקורות ב) מרדכי פ"ק כל הנט סי' שניה בשם רשב"ם. ד"מ ב'. ג) מרדכי פ"ק הכותב סי' רי"ח בשם ר"י. ד"מ ב'.

With regard to a personal IOU, one may choose to leave blank spaces. If it is totally blank (i.e. a blank check), the Poskim dispute whether foul-play is to be suspected. סמ"ע סימן מח סק"ב בא"ד, ועוד שם בעיר שושן שטר של כתיבת ידו כשר אע"פ שיש מקומות שהשאירו חלק. אמנם אם הוא חלק לגמרי נחלקו הפוסקים אם מקרי ריעותא לומר שאינו שטר גמור אלא מהלוה נפל וכדומה.

מסורת הש"ס
עם הסכמות

א) כפי בקיאותו דף ג'
ב) לקמן קנה; ד) עין
ה) חסות חסותו כמא דיה
ו) עי' בחובות
ז) כ) סס א"ג; ו) ב"מ
ח) ח"ט; ט) בחובות דף א"ב;
י) סטריין דף ט"ג;
יא) דברים י"ט ט"ז ו' ו' ו' ו'
יב) חסותו לל; עין
יג) ו' עי' חס' ימות לל;
יד) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יז) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יח) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יט) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
כ) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'

הנהרות הב"ח

א) רש"י; ב) ר"מ;
ג) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ד) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ה) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ו) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'

לקיובי רש"י

קנין בפני גיבוי ו' ו'
צריך לומר כתוב; א) חס'
כ"ל להחליט כפי חסותו
ל' כ"ל קנין קנין מנה ס' כ"ל
קנין להחליט עמ' עמ' עמ'
עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ'
עמ' עמ' עמ' עמ' עמ' עמ'

הנהרות וציונים

א) לכאורה צ"ל
ב) לקמן קנה; ג) עין
ד) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ה) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ו) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ז) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ח) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ט) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
י) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יא) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יב) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יג) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יד) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יז) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יח) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
יט) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
כ) חס' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

מ.

עין משפט
גר במצוה

א) עי' ע"פ ח"ט ח"ט ח"ט
ב) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ג) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ד) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ה) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ו) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ז) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ח) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ט) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
י) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יא) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יב) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יג) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יד) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יז) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יח) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יט) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
כ) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט

רבינו גרשום

א) עי' ע"פ ח"ט ח"ט ח"ט
ב) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ג) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ד) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ה) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ו) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ז) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ח) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
ט) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
י) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יא) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יב) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יג) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יד) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יז) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יח) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
יט) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט
כ) עי' ח"ט ח"ט ח"ט ח"ט

וכן מודעת בפני שנים. מי שאנסוהו למכור וליתן את שלו בעל כרחו
ולבטוח שטר מביה או מתנה בפני עדים כר"י להודיע קודם לכן
לשני עדים ולומר דעו לכם שמכרתי (ה) זו או מתנה של שדה זו
שאלו רואה לעשות פלגיו שלא בלעזן נפשי אעשה כי אנסתי ומכרתי
על כרחי ולא יהיה ממש בלוחי שטר
שאעשה והיום או למחר בעצמה ליה
בדיעא ומרענא לשטרע אפומינטי
שמכרתי מודעת לשטרע אפומינטי
שעשה השטר ודוקא קודם כתיבתה
השטר אצל אחרי כן אין המודעת שזה
לכוס דלמא כן כל השטרות שעשו
כתיבתה אחר שנעשו ומכרתי
בשטרות יצא לפוסלן; ואין צורך לומר
כתובו. שטר מודעת כלל דלמילתא
למידי דכותב הוא לו אין העדים
לכתיב ליעול הימנו רשות והא דלמא
כיל ותי לאו ולימא מתנה מודעת
וקנין בפני ז' ואין צורך לומר כתובו
היינו משום דרובא קאמר להו משמיה
דר"ג ולא צדח יומא שמעיהו אלא
לל מילתא שעשה באפי נפשיה והדר
מכרתייהו רעא כדלמא כסדר כמו
היינו דלמדין שטר מודעי כבטרי מביה ומתנה דמעתה
לא מוילי המודעת כדמנה בערכין בערק האומר כבטרי (ק"ג ח)
גבי גט דמנהי שטר המודעת והוא הדין לכל השטרות; הודעה
בפני ז' אדם שמירה לחברו בפני ז' שמייז לו מנה ז' כתוב עידי
היום לבטוח לו שטר למולה לעדות דלם שעה שירעה לגבות חובו ויזיל
שטרו על היום אכל שלא ברשות ליה אין כותבין דחוב הוא לו ויזין
דעל היום לבטוח והוא לא זיה איכא למימר דלא נחא ליה לעשות חוב
שמידי מלה בטור דעל השתא הוה מולה על פה וא"ע (הדעה בפני
עדים נאמן הוא לומר כל שעה שירעה פרעמי דקיי"ל (לקמן ט)
המולה לחברו בעדים א"ל לפרעו בעדים ועבשו בש"ש כדו שטר אין
היום נאמן לומר פרעמי אלא א"כ יבא עדים שפרע בפניהם אפילו
הודיע המולה על היום כחב ירו של זה שהוא חייב לו גובה מנכסין
עני מורין ויבא נאמן לומר פרעמי כ"כ בשטר שיש בו עדים; קנין.
סדר על כל דבר בפני ז' ולא צדח תלמא ומשום דגבי קיום שטרות
הויה המולה על היום כחב ירו של זה שהוא חייב לו גובה מנכסין
עני מורין ויבא נאמן לומר פרעמי כ"כ בשטר שיש בו עדים; קנין.
סדר על כל דבר בפני ז' ולא צדח תלמא ומשום דגבי קיום שטרות
הויה המולה על היום כחב ירו של זה שהוא חייב לו גובה מנכסין
עני מורין ויבא נאמן לומר פרעמי כ"כ בשטר שיש בו עדים; קנין.
סדר על כל דבר בפני ז' ולא צדח תלמא ומשום דגבי קיום שטרות
הויה המולה על היום כחב ירו של זה שהוא חייב לו גובה מנכסין
עני מורין ויבא נאמן לומר פרעמי כ"כ בשטר שיש בו עדים; קנין.

שאלו שטר אלא צ"ל הכי לא מנהי כהניא דכתיבתי אפי' יוציא כחב ירו
אלא א"כ זכר כתיבתי^א עדות ז' ע"כ כתיבתי דעל חוב כתיבתי כשטר
(לקמן דף קס"ה. וס' ד"ה א"כ) וז"ל מנא קמי"ל דאין ז' כל כתוב פשיטא
כיון דכותבו הוא ונכתבה איכא למימר דנקיט פיה ואין ז' כל כתוב אלא
אחריי ולא אלא לנאשמועין במתאה אלא שהיא בפני ז' אלא ממדעת
קשה למא דאיתרין וי"ל דלמא לנאשמועין דאע"פ שלא זיה להם
לבטוח וס' כתיבתי כתיבתי ולא נחא כשקל דמסתמא ליה
מנה או מקר מודעת בפניהם כדו שכתבו: **קנין בפני ז' ואין צורך**
בז'. חומר ר"ח דלא אלא למעוטי שלא יהא חשבו קנין כשעשה
שלא בפני שנים דהא אמרינן בקדושין (ק"ה ה): דלא איברי כתיבתי
אלא לקרי ואמרי' בפ' הובב (ב"מ דף ע"ו. ג) היה עומד בגורן כו'
ואי אמרינן מטעם נקיה בחליפין נקיניהו מיהלא אגב קודר ומכתיב
אלא לוקרי ואמרי' בפ' הובב (ב"מ דף ע"ו. ג) היה עומד בגורן קמי
שלאו שנו איכפל תנא לנאשמועין בגבירא ערטיאלא דלית ליה כלום
אלא ש"מ דאין מטעם נקיה בחליפין ואי לא חשיב קנין גלגל כשעשה
לשנועין לכתב עדים ועוד דבפ"ק דקנה"ד (ק"ג א) אמרי רבנן פשיטה
בימדי א"ע"ג דפשיטה עיבא קנין כדמסיק התם: **ואין צורך לומר**
כתובו. ויכתבו גלגל כשעשה לו זמן שלא חזר בו ומיהו יכול לחזור
בו כדאמרינן לקמן בפ' המוכר את הספינה (ק"ד ע"ב) וכו' כשדה
זו לפלוני וכתבו לו את השטר חזר בשטר ואינו חוזר בשעה והא
דלמרינן בריש א"ע"פ (בבבב דף נ"ה. וס' ד"ה התיב) כתוב ומתומו
והכי יהי קנו מניה לא כר"י לחמלוכי ביה לאו דוקא משום דלמא ליה
כתוב דלפי' לא חמר ליה נמי כדאמרינן הכא אלא משום דעבי' למימר
לא קנו מניה כר"י לחמלוכי ביה א"ע"ג דלמא ליה כתובו: **קיום**
שטרות בשלש. א"ע"ג דר"ג גופיה ס"ל כשגהדרין (ק"ה ה): ב' שלטי
דייהי דין קיום שטרות שאני כדפ"ק דל"י לכתב אלא ב' מה ש' בין
קיום עדים לשטר שלמעלה הימנו הכא חרי חמימי והכא חרי חמימי
וזומה לז' עדים ששמעו מפי עדים שלמעלה השטר ככר ועד חרי חמימי
עד פסול אכל כשהם ג' ימכר שהם ב' ד' שהעידו עדים לפניהם על כח
דס והכשירו השטר וזומה לפסק דין והא דאמרינן בפ' ב' דלכותות
(ק"ד כג וס' ד"ה הלמא) ג' שיטבו לקיים את השטר ומת אחד מן לריבי'
למיכתב במתנה חלמא הימא ועד לימיה ואמר ר"ג ואי כתב ביה ז'
דינא חו לא כר"י דלמא ב' ד' חתוף הוא דלמא שמואל ב' שדו דיניה
דין דכתב ביה ז' דינא דרענן דפ' רב אשי דלמא רענן דפ' רב אשי
כשמואל כפרה ליה לא שמואל סובר דקיום שטרות בשנים אלא
ה"פ דלמא רענן דפ' רב אשי כפרה ליה נקיזו שטרות כשמואל
בעלמא אכל שמואל מני כפר שפיר דקיום שטרות ז' א"ע"ג דעלמא
ב' שדו דיניה דין כמו ר"ג וא"מ דרב נחמן^א גופיה קאמר צ"מ
(ק"ד ל): גבי עובדא דאיסור גירולא ורב כפרה בעד עסקא ובי' משמע
התם דחרי לאו ב' ד' מדקאמר ליה ז'ל אימי' לי תלמא דלפתת קמייהו
אי' חרי מנו תלמא וי"ל דהתם מיירי דלא עשאן ב' ד' כפירוס אלא פלג
קמייהו כהתם הלכך אי קמי חרי פלג גרסא דלעשות עדים נתכין
ואי קמי תלמא פלג גרסא דלעשות ב' ד' נתכין אכל נתכין ששאן
ב' ד' כפירוס בשנים סגי [וע"פ חס' גיטין לז': ד"ה ידכ נתמן]:
אמאי גלי מילתא הוא? דודאי הוא ארנס בשום ענין שאין יכול
לנא דמי ליה ואי דמייה והא אמר רבא לא כתבין מודעת אפי' וכו'
רבה ורבי יוסף ליה ליה רבנא מ"מ הוה ליה למיפק ולשמי כפירין
כשקנו אנהדעי ועוד והא אפי' ורבא גופיהו דלמא חרייהו אלפי'
על ועלך אי' לא איירי מודעת דמייה וכי יהוה מעשה דכפירא
לא שייך הכא דלפי' כ"מ דינא פשיטא דכתיבין:
איכא

גמרא בבא בתרא דף מ, רשב"ם שם
עדים שראו איזה דבר אין להם לכתוב שטר ע"ז בלי שהמתחייב צוה להם בהדיא לכתוב. אך
אם עשו קנין ביניהם אמרינן שמסתמא דעת המתחייב שיהי' שטר על מה שנעשה ויכולים
לחתום בלי ציוויו.

Witnesses to a transaction may not create a legal document of the
event unless the liable party instructed them to. However, if the parties
effectuated a *kinyan sudar*, the witnesses can assume it was intended to
be put into writing.

חושן משפט סימן לט

עה

שלהן ערוך

קצות החושן

ב המלוה את חבירו בעדים אין כותבין עדותן ונותנים למלוה [ל]שלא יחזירו למלוה ע"פ עדות כשטר עד שיאמר להם הלוה כתבו שטר וחתמו ותנו לו אף על פי שאמר להם כן [ה]צריכים להמלך בו אחר שהתמו בשטר ואחר כך נותנים השטר ביד המלוה ויש אומרים (1) שאינם צריכים להמלך בו.

ג במה דברים אמורים בשלא קנו מידו אבל אם קנו מידו שהוא חייב לו מנה הרי אלו כותבים ונותנים אף על פי שלא אמר להם כתבו שסתם קנין לכתיבה עומד ואפילו נשתאה זמן מרובה ואחר כך בא המלוה ותבעם שיכתבו לו הרי אלו יכתבו ויתנו ואין צריכין לחוש שמה פרע וכותבין (2) זמן הקנין או יכתבו שטרא דנא איהורוהי וכתבוהי (3) ואפילו מת הלוה קודם כתיבת השטר "אפילו קבע לו זמן ועבר הזמן יכולים לכתבו אחר מותו וכן אם מת המלוה וכאו יורשיו לעדים שיכתבו להם השטר כותבים להם (4) ויש חולקים ואומרים דאי משך מילתא טפי משלשים יום אין כותבים ואם קבע לו זמן לפרעון אין כותבים אחר אותו זמן דחיישינן שמה פרע.

הגה וכל שלא אמר כתבו וחתמו אף על פי שכתבו בשטר אינו אלא (1) כפנקס בעלמא מיהו יש אומרים [ל]אם נתקיים דנין על פי ועיין לקמן סימן מ"ו סוף סעיף י' והא דדעתיך לררך לומר כתבו וחתמו היינו כשמתחייב עלמא אצל (2) כשמותל דבר לחזרו או פטרו אין לררך ועיין לקמן סימן (ע"א) פ"א סעיף כ"ט ע"ש.

ציונים ומקורות ב. לטון המלוה ריש פ"א ממלוה וז"ל בעל הממונות בשטר נ"ו ח"ב פ"ה. ג. האל"ף והמגיד משה שם והר"ן פקק א"ע"ם כתובות כ"ב ע"ב מדפי הר"ף. ד"מ ד' ויער ספק. ד. ט"ו כמין מ"ג ס"ט ופ"ב. ה. בעל הממונות שער כ"ה ח"א ס"ג. ו. ר"ן בשם המגיד ופ"א גלוס"ם פ"ב דמנות ו' ע"ב מדפי הר"ף. ד"מ ו'. ז. ד. כ"כ ח"א סימן א"ף ריש ופ"א ר"ל. ד"מ ד'. ח. מהר"ו סימן ל"ד. ד"מ ד'. ט. בעל הממונות שער מ"ב ח"ה ס"ד ועור סימן פ"א ס"ב.

נתיבות המשפט

משפט הכהנים - הידושים

(ה) צריכים להמלך. ואם חזר בו דאין העדים רשאין ליתן להמלוה, ע"מ"מ אם השטר ביד עדים, דנין על פיו ולא הוי מפי כתבם, כיון שאמר כתבו ונכתב בצואת הלוה. [אוי"ת אורים סק"ו].

(1) שאינם צריכים להמלך. ואם המלוה אמר לעדים בפני הלוה כתבו ושחק לזה, הוי הודאה וכותבין. סוככותובה ובשטר מתנה לכולי עלמא צריך לימלך. ש"ך [סק"ח].

(1) זמן הקנין. היינו בכתבו בו מקצת אחריות ולא כתבו דאקני, דלא שייך טעות סופר, דא כשלא יכתבו זמן הקנין יש לחוש שזוה בניסן וקנו באייר ומכרו בתשרי, ואיחרו הזמן וכתבו מסיון, ואילו היה נכתב מניסן היה ניכר שקנה אחר ההלוואה ולא הוה טורף כיון דהוא דאקני, והשתא שכתבו מסיון טורף שלא כדין. [סמ"ע סק"ו].

(2) ואפ"ו טת הלוה. והוא הדין מזה עניהם. סמ"ע [סק"ח].
(3) ויש חולקים ואומרים דאי משך מילתא טפי משלשים יום. אף דמבואר בסיון ע"ת [סעיף ח'] דתוך ל' לא הוי כתוב זמן, מ"מ כיון דאיכא תרתי לטיבותא, תוך ל' וגם קנין סודר, לא חיישינן דפרע. או"ת [תומ"ס סק"ו]. והעיקר כדעה הראשונה וכן נוהגין. ש"ך [סק"ו].

(4) כפנקס בעלמא. ולא הוי עדות כלל, ויכול לטעון להד"ם. [אוי"ת אורים סק"ב]. ועיין ש"ך [סק"ט] דעיקר כדעה זו ולא כהיש אומרים. ועיין ביאורים סק"ו בפירוש דהיש אומרים דאם נתקיים. ע"ע ועיין ביאורים (סק"ה) [סק"ד] דאם אמר כתבו וחתמו, אף על פי שלא אמר תנו ולא הוי מפי כתבם].

משפט האורים - ביאורים

[ד] שלא יחזירו להמלוה על פיה מלוה בשטר. עיין תומ"ס [סק"ד] אחר לעדים כתבו וחתמו ולא אמר תנו. שהקשה, הא בלאו הכי לררך לומר כתבו, דללא הכי הוי מפי כתבם. ולא קשה מידי, דלהטעם דלא ליהוי מפי כתבם סגי בכתבו וחתמו בלאו ולא לררך לומר תנו, דמנוחה כשע"ף ג' ב"ג"ה, דכתב דכל שלא אמר כתבו הוי כפנקס, משמע דכאומר כתבו וחתמו שזו לא הוי מפי כתבם אף דלא אמר תנו, ומשום שלא יחזירו למלוה על פיה מלוה בשטר לררך לומר תנו. ולפי זה אם אמר כתבו וחתמו ומנו, וחזר אחר הכתיבה ומונה מלכותו, מ"מ לא הוי מפי כתבם כיון דנכתב וחתם בשלמותו, כמו שכתב המומים.

[ה] צריכים להמלך בו. עיין ב"ל"ש (כתובות פ"ה ס"ד) שהקשה, דהא אם אומר תן חפץ לפלוני אין לררך להמלך. ומיך, דרגלים לרר כיון שלא קנו ממנו וכו'. ולכאורה קשה, דהא אם אומר תן שטר ממנה זה ג"כ אין לררך להמלך, אף דלא קנו מידו ואיכא רגלים לרר גם כן. וז"ל דשמי הכא דעשה שמי שליחותי על הכתיבה ועל הנתיבה ולא קנו מידו, ואיכא רגלים לרר, שאם הוי (קנו) [קנין] מידו לא היה לררך לשמי השליחותי, ולכן לררין להמלך אחר קיום שליחות הכתיבה (בין) [קודם] שליחות הנתיבה. והא דלא מרין בפשיטות דכאן איכא שמי שליחותי, דהיה קשה לו מכתבו ומנו דגבי גט אשה, דאין לררין להמלך בין כתיבה לנתיבה.

[ו] דאם נתקיים דנין על פיו. עיין ש"ך סק"ט. ודבריו לריכ"ס ביאור ואפרש דבריו בקולו. מה שכתב הדרכי משה [סעיף ד'], וגראה דמוהר"מ לא קאמר אלא בשטר מקיים ואין העדים לררין להעיד בפה, ולכן מהני עדותן, אף על פי שאין זוכרין ואין השטר מחוקו מ"מ עדות מיהא איכא וכו'. ולכאורה אין הכנה לדברים הללו, דלמה לררין שיהיה מקיים, הא יכולין השתא לקיימו. וכן מה שכתב הרב

וגראה לפניך, דהנה המהר"מ אולי בשטת מירון השני של ר"י [כתובות כ' ע"ב סוד"ה ורבי יוחנן], שהוא בשטת ר"ת כמו שכתב הש"ך לקמן. והנה זה פשוט דאף לדעת ר"ת דמכשיר מפי כתבם נמי שאינו אילם, מ"מ אין עדותן נגמרת עד שגא הכתב לפני ב"ד, דבשעת כתיבה שותבין חוץ לב"ד לא עדיף ההגדה מפי כתבם מהגדה בפיהם, דכשמתקיים חוץ לב"ד אין בו ממש וכמו שכתב בתשובת רמ"א סי' י"ב ד"ה ועבדיו, ועיין מה שכתבתי בסיון כ"ט [סק"ו]. וזהו שצ"ק שיהיו העדים זוכרין העדות בשעה שגא הכתב לב"ד, דכיון דלא הוי כהגדה לב"ד, וקודם שגא לב"ד הוי כהגדה חוץ לב"ד, ובענין שיהיה ראוי להגיד בפה בשעה שנתקב הגדה בפי דין, דכשאינו זוכר ואינו ראוי להגיד הוי כאלם דפסול גביה מפי כתבם, וזהו שנתקיים לב"ד ואמרינן דבשעה שנתקיים דלא גא השטר לב"ד, ודאי הוי זוכרין, כמבואר בסיון מ"ו סעיף י', והוי ראויין להגיד ונתקב הכתב כהגדה לב"ד, אלא אם עדיין לא גא השטר לב"ד להמקיים, רק עתה הוא פשט ראשונה שגא השטר לב"ד, ואין זוכרין העדות, פסול, דהא אין ראויין להגיד שעה שנתקב הגדה לב"ד, והוי כאלם דפסול. משא"כ בשטר גמור שנתקב כתיקון חכמים, הוי כנתקרה העדות בשעת חתימה, וכשר אפילו אין זוכרין עמה. וזהו חזון מה שחייך בדרכי משה הקובץ שהקשה (מוהר"ו) על מהר"מ מהירושלמי [כתובות פ"ב ה"ד], ומה שכתב (מהר"ר) [ל] לחלק בין עד אחד לשני עדים, ומקיים דבשני עדים שנתקב מדעת שיהיה שטר גמור הוא, ומשמע דס"ל דבעד אחד אפילו נכתב מדעת שיהיה לאו שטר הוא, דבענין דומיא דספר המקנה כמו שכתבו המוס' בכתובות דף (ה') [כ' ע"ב] ד"ה ורבי יוחנן. ומה שכתב הש"ך דמירון שני של ר"י אולי בשטת ר"ת דמפי כתבם כשר צריכין להגיד, לכאורה קשה, דא"כ למה לי נוסח שטר. וגראה כוננו, דכשכותבין בנוסח שטר למוסרו כן למלוה ולא לשונו ומנו שכתב הש"ך, ואו הוי כשולח כתבו לב"ד, דהא המלוה יתבע השטר לב"ד, אלא כשאין כותבין בנוסח שטר, דהיינו כשכותבו רק שיהיה לזכרון דברים אלו, א"כ אין שטר זה נכתב שיעוד לפני ב"ד, ולא הוי כשולח כתבו לב"ד, רק כמגיד חוץ לב"ד. ומה שכתב עוד הש"ך בשטר שלא נכתב כתיקון חכמים, דהיינו בלאו כן קנין. פירוש, דלא ק"ל עדין כתיבין וכו' לו, ומיירי שנתקב שלא בפני המלוה.

ליתר עיון

חתי
צריכים
העדים
להמלך
קודם
הנתיבה

שטר
שכתב
שלא מדעת
החתומים

- Witnesses to a loan may not write up a legal document unless instructed to by the borrower. Even then, some say they must double-check before writing. However, if a kinyan was made then they may write it even if they weren't instructed to.
- Further Iyun: The Nesivos explains the reasoning behind the opinion to require the witnesses to double-check before writing.

- שו"ע חושן משפט סימן לט סעיף ב'-ג'
- עדי הלוואה אינם יכולים לכתוב שטר הלוואה עד שיצוהם הלוה, ו"א שאפי' צוה להם, צריכים להימלך עוד פעם לפני שיכתבו. ואם עשו ביניהם קנין, העדים כותבים וחותמים אפילו בלי ציוו.
- ליתר עיון: נתיבות המשפט ס"ק ה' כתב לבאר את דעת ה"א שצריכים להימלך עוד פעם אחר שכבר צוים לכתוב.

על פי התורה אשר ירוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

MISSION

To facilitate and provide a framework for the frum businessman to gain the in-depth halachic knowledge he needs for contemporary business dealings.

VISION

Through increased knowledge and guidance, Yorucha will elevate the frum public's adherence to halacha as it pertains to choshen mishpat and standard business practices.

What

This ambitious project will harness the collective expertise of a team comprised of advanced talmidei chachamim, experienced, seasoned Dayanim, that are well versed in corporate practice and common business norms.

Collaborating with a talented group of editors and writers, they have created a syllabus and curriculum of study, with accompanying shiurim and personal guidance, enabling participants to have the tools to proclaim with confidence, “Yes. *Nossasi venosati be’emunah!*”

How

The core curriculum is segmented in modules, and can be learned as an individual self paced; or, participants can join chaburos coordinated by the Bais HaVaad for those that desire group study. Page by page, step by step, the learning will be facilitated with a daily audio “Blatt shiur” guiding the participant through the sources as well as a weekly video shiur presented on each topic by Dayanim that will share fundamental and practical applications of the sugya covered.

Daily practical Q&A applications of the subject matter will be offered alongside through the Business Halacha Daily series.

Why

As participants amass a broad and deep knowledge on an academic level directly from the source – coupled with real life scenarios presented by experienced Dayanim – they will acquire the clarity to determine not only what is a **שאלה**, but, more important - why.

Only through **עמלות בתורה** – understanding the fundamentals of the subject – can one truly appreciate and internalize what defines right and wrong.

Fulfillment and satisfaction in the realm of the divine is like no other. A *mesayem masechta* revels in the transcendent feeling of his accomplishment. Truly sublime and the envy of his peers.

Contemporary businessmen have their own, unique, ‘siyum hashas’ at the completion of Yorucha curriculum. It is the moral imperative of a frum yid, and now accessible to all.

The *hadran alach* of Yorucha is the ultimate badge of honor and medal of distinction for the businessman of our times.

Similar to a sofer who, with his intensive knowledge of *hilchos safrus*, is confident and secure in the propriety of his profession; so, too, businessmen will gain the peace of mind knowing with conviction that they ply their trade *be’emunah uveyosher*.

Core Curriculum

(subject to change)

PART I Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat and Business Halacha -1
- Gezel - 3
- Gezel Akum -1
- Ta'os and Mate' Akum -1
- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Headhunting - Recruitment and Ma'arufia - 1
- Halachos of Employment -3

- Hiring Jewish - 1
- Halachic Deals and Documents - 3
  - › Understanding Asmachta
  - › Agreements and Kinyan Devarim
  - › The Halachic "Agreement Validation" Clause
- Non-Competes and Non-Circumvent Agreements - 1
- Partnership Structuring - 2
- Corporations, Trusts and Legal Entities - 1
- Hasogas Gevul and Competition - 2

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chameitz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments and Kinyanim

- Kinyanim Expounded - 2
- Mi Shepara, Mechusar Amana etc. - 2
- Situmta - The Kinyanim of the Marketplace - 1
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 4

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser
  - › As a Business and Individual

Elul 5781 - Maintaining a Kosher Work Environment

- Yichud in the Workplace - 2
- Interaction With the Opposite Gender - 2

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Websites and E-Commerce on Shabbos and Yom Tov
-

Winter 5782 (Leap Year) - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
  - Ribbis 101/The Basics - 4
  - Insurance Issues - 1
  - Brokerage - 2
  - Lashon Hara in Business - 2
  - Legal Holidays and Chukos HaGoyim - 1
-

Winter 5782 - 2nd Semester - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 3
  - Din and Lifnim Mishuras Hadin - 2
  - Arka'os - 2
  - Quitting, Firing, and Severance - 2
  - Partnership Dissolution - 2
  - Collections - 2
  - Bankruptcy - 1
-

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Maintaining a Facility on Pesach
-

Summer 5782 - Final Testing and Review

PART IV Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- More In-Depth and Intricate Learning of Previous Topics
- Nizkei Shcheinim
- Mazik, Garmi, and Halachic Torts
- Hashavas Aveida
- Mitzva of Lending
- Yerusha and Trusts
- Trustees and Executors
- Shomrim and Fiduciaries
- Shluchim and Agents
- Harsha'a and Power of Attorney
- The Shibuda D'Reb Nossan Law
- Hefker, Pruzbul, and Other Choshen Mishpat Topics

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen
- Employment Training
- Facility and Housekeeping
- Compliance and Fiduciary
- Partnership and Employment
- Medical Issues

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika: Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes - Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

 888.485.VAAD(8223) #303

 yorucha@baishavaad.org

 baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.